



HUMANISTINEN  
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

**Viittomakielen tulkkien mielipiteitä ammattisäännöstöstä**

*Henna Raitanen*

Viittomakielentulkin koulutusohjelma (240 op)

Huhtikuu / 2013

[www.humak.fi](http://www.humak.fi)

# HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

## Viittomakielentulkin koulutusohjelma

### TIIVISTELMÄ

<b>Työn tekijä</b> Henna Raitanen	<b>Sivumäärä</b> 35 ja 8 liitesivua
<b>Työn nimi</b> Viittomakielen tulkkien mielipiteitä ammattietiikasta	
<b>Ohjaava opettaja</b> Päivi Rainò	
<b>Työn tilaaja ja työelämäohjaaja</b> Suomen Viittomakielen Tulkit ry, Heidi Kenttälä	
<b>Tiivistelmä</b> <p>Opinnäytetyöni tavoitteena oli selvittää viittomakielen tulkkien mielipiteitä ammattietiikasta. Halusin tutkia, millaiseksi viittomakielen tulkit kokevat tämänhetkisen viittomakielen tulkkien ammattisäännösten ja millaisiin asioihin he kaipaisivat muutosta. Opinnäytetyöni tilaajana toimii Suomen Viittomakielen Tulkit ry, joka on valtakunnallinen viittomakielen tulkkien etujärjestö.</p> <p>Viittomakielen tulkkien ammattisäännöstöä on päivitetty viimeksi vuonna 1999. Tulkkauspalveluiden järjestämisvastuu siirtyi kunnilta Kelalle syyskuussa 2010, ja halusin opinnäytetyössäni selvittää, onko tämänkaltaisilla muutoksilla ollut vaikutusta säännösten noudattamiseen. Asioimistulkkien ammattisäännöstöä ollaan päivittämässä paraikaa.</p> <p>Tutkimukseni on virtuaalinen haastattelututkimus, jossa keräsin viittomakielen tulkkien mielipiteitä perustamani blogin kautta. Lisäksi haastattelin viittomakielisten etujärjestön tulkkausalan erityisasiantuntijaa.</p> <p>Tutkimukseni perusteella viittomakielen tulkkien ammattisäännösten päivittämiselle on tarvetta. Ammattisäännöstö on tällä hetkellä hiukan ristiriidassa muuten alalla vallitsevien käytäntöjen kanssa. Esimerkiksi ammattisäännöstössä vaaditaan tulkeilta tehtävänsä ajoissa ja huolella valmistautumista, mutta Kelan tulkkauksen välityspalvelu ei välttämättä anna tulkeille mahdollisuutta tähän. Jotkin ammattisäännöstössä käytetyistä termeistä – kuten jääviys, pätevyys ja solidaarisuus olivat haastatteluun vastanneiden mielestä vaikeasti ymmärrettäviä ja säännöille haluttiin tarkennusta. Asioimistulkkien ammattisäännöstöä ollaan päivittämässä sellaiseen muotoon, että se olisi sopiva niin viittomakielen tulkeille kun puhuttujen kielten tulkeillekin. Asioimistulkkien säännöstöön suunnitellut muutokset ovat pitkälti sellaisia, mitä viittomakielen tulkit omaan säännöstöönsä kaipaavat.</p>	
<b>Asiasanat</b> Ammattietiikka, ammattikuntasäännöt, tulkkaus, viittomakielentulkit	

**HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES**  
**Degree Programme in Sign Language interpreting**

**ABSTRACT**

<b>Author</b> Henna Raitanen	<b>Number of Pages</b> 35
<b>Title</b> Sign Language Interpreters opinions about the Code of Ethics	
<b>Supervisor(s)</b> Päivi Rainó	
<b>Subscriber and Mentor</b> Finnish Association of Sign language Interpreters, Heidi Kenttälä	
<b>Abstract</b> <p>The aim of this study was to discover the opinions of Sign Language Interpreters regarding professional ethics. I wanted to understand the views of Sign Language Interpreters in relation to their current professional rules and if there is something that they would wish to change. The subscriber of my thesis was the Finnish Association of Sign language Interpreters.</p> <p>The code of ethics for Sign Language Interpreters was last updated in 1999. The responsibility for the organization of Interpreting services was transferred from the Municipality to Kela in September 2010. In my thesis I wanted to determine if such a change affects the following of rules. The Code of Ethics for Community Interpreters is currently being reviewed and updated.</p> <p>This study was a virtual interview. I collected opinions of Sign Language Interpreters regarding the Code of Ethics via a blog that I established. In addition, I conducted an interview with a special expert from the Finnish Association of the Deaf.</p> <p>I discovered that the Sign Language Interpreters professional rules need to be updated. Professional rules are currently incompatible with some of the prevailing practices. For example, the Code of Ethics requires interpreters to prepare for assignments carefully and stay within timescales, but Kela doesn't necessarily provide the possibility to do so. Interpreters believed that some of the terms in the Code of ethics; such as contestable, competence and solidarity; were difficult to understand. The Code of Ethics for Community interpreters is being updated into a form that will be appropriate and relevant for Sign Language Interpreters and for those Interpreters who are interpreting spoken languages. The changes that they are making for the Code of Ethics for Community Interpreters are similar to those which Sign Language Interpreters require for their own professional rules.</p>	
<b>Keywords</b> Code of ethics, Interpretation, Professional ethics, Sign Language interpreters	

## SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 AMMATTIETIIKKA	6
2.1 Ammattietiikka ja eettiset ohjeet	6
2.2 Asioimistulkin ammattisäännöstö	6
2.3 Viittomakielen tulkin ammattisäännöstö	7
2.4 Ammattietiikka muissa maissa	8
2.5 Säännöstöjen vertailua	10
3 TUTKIMUKSEN TAUSTAA	11
3.1 Laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta	11
3.2 Suomen Viittomakielen Tulkit ry	11
3.3 Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä	12
3.4 Tulkkirekisteri	13
3.5 Aikaisemmat tutkimukset	13
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	16
4.1 Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen tarpeellisuus	16
4.2 Tutkimusmenetelmät	17
4.3 Tutkimuksen tulokset	19
4.3.1 Vaitiolovelvollisuus	20
4.3.2 Jääviys	21
4.3.3 Valmistautuminen	23
4.3.4 Itsestään selvää vai ei?	24
4.3.5 Säännöt vai ohjeet?	25
4.3.6 Sääntöjen noudattaminen	26
4.3.7 Asioimistulkkien ammattisäännöstön päivitys	26
5 POHDINTA	28
5.1 Tutkimuskysymysten vastaukset	28
5.2 Tutkimustulosten analysointi	28
5.3 Tutkimuksen toteutuksen arviointi	30
5.4 Jatkotutkimukset	32
LÄHTEET	33
LIITTEET	36

## 1 JOHDANTO

Tutkin opinnäytetyössäni viittomakielen tulkkien mielipiteitä ammattisäännöstöstä. Tutkimukseni tavoitteena oli selvittää, miten viittomakielen tulkit kokevat ammattieettiset säännöt sekä onko säännöstössä tällä hetkellä yksityiskohtia, joihin toivottaisiin muutoksia. Halusin selvittää muun muassa, onko sääntöjä vaikea noudattaa ja pitäisikö säännöstö muuttua ohjeistukseksi. Ammattietiikka tutkimusaiheena on erittäin mielenkiintoinen, sillä se liittyy viittomakielen tulkin jokapäiväiseen työhön, sillä ammattisäännöstö on läsnä kaikissa heidän tekemissään valinnoissaan.

Tulkkauspalvelualalla on tapahtunut suuria muutoksia ammattisäännöstön päivittämisen jälkeen. Ammattisäännöstöä on päivitetty viimeksi yli kymmenen vuotta sitten, vuonna 1999 (Suomen Viittomakielen Tulkit ry 2012e.). Syyskuusta 2010 alkaen vastuu tulkkauspalvelusta, tulkkauksen järjestämisestä, siitä aiheutuvista oheiskustannuksista sekä etätulkkauksessa tarvittavista välineistä ja laitteista on ollut Kansaneläkelaitoksella (Kela) (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010). Halusin selvittää, onko tämänkaltaisilla muutoksilla ollut vaikutusta ammattisäännöstöön, ja pitäisikö ne huomioida siinä jollakin tavalla. Opinnäytetyöni tilaajana toimii Suomen Viittomakielen Tulkit ry.

Opinnäytetyöni aihe on ajankohtainen, sillä tällä hetkellä asioimistulkkien ammattisäännöstöä uudistetaan ja todennäköisesti myös viittomakielen tulkkien ammattisäännöstön uudistamiselle olisi tarvetta. On selvää, että säännöstöä olisi tarpeen tarkastella, jotta se saataisiin ohjaamaan tulkkien työtä niin, että säännöstö vastaisi ulkoa tulevia vaateita. Työni tilaaja Suomen Viittomakielen Tulkit ry. Olen esitellyt työni tavoitteita tutkimukseni aikana myös Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmälle, joka antaa kuulovammaisille tarkoitettua tulkkipalvelua koskevia lausuntoja ja suosituksia.

## 2 AMMATTIETIIKKA

### 2.1 Ammattietiikka ja eettiset ohjeet

Eettiset säännöt tai ohjeet koostuvat ammattien piireissä hyväksytyistä ammatillista toimintaa ohjaavista eettisistä periaatteista ja säännöistä, jotka ilmaisevat ammatin asennetta, vastuuta ja työhön suhtautumistapaa. Eettisten ohjeiden tarkoituksena on toimia ammattikunnan jäsenten toimintaa säätelevinä normeina, pitää yllä asiakkaiden luottamusta ammattikuntaa kohtaan, lisätä ammattikunnan tiivyyttä sekä suojata ammattikunnan jäseniä. Ohjeita voidaan käyttää apuna eettisessä harkinnassa, ne osoittavat millaisiin asioihin ammatin harjoittamisessa tulisi kiinnittää huomiota. Eettiset ohjeet ovat yleensä hyvin yleisellä tasolla, joten ongelmallisissa tilanteissa ei voi nojautua vain niihin, vaan tarvitaan myös herkkyyttä tunnistaa eettisiä ongelmatilanteita. Eettiset säännöt suojaavat ammattikuntaa laillisilta rangaistuksilta ja yleisten mielipiteiden tuomioilta. Eettisesti kestävä toiminnan muotoutumisessa julkinen keskustelu on tärkeää. (Juujärvi, Myyry & Pessa 2007, 54.)

Ammattietiikasta puhuttaessa oleellisinta on miettiä, minkälainen toiminta on ammatilla harjoitettaessa eettisesti hyväksyttävää ja suositeltavaa. Ammattieettiset kysymykset koskevat vain ammatillisten tekojen eettisyyttä. (Kalela 2010, 32.) Ammattietiikasta puhuttaessa mainitaan usein eettiset säännöt tai ohjeet. Useilla ammattialoilla on omat eettiset sääntönsä. Säännöt ovat yleensä käskymuotoon kirjoitettuja. Ne ovat esimerkiksi ammattiliittojen laatimia toimintaohjeita liiton jäsenille. Eettiset säännöt eivät ole lakeja ja ne ovat tarkoitettu eettisistä syistä noudatettavaksi. (Oulaisten ammattiopisto 2012.)

### 2.2 Asioimistulkin ammattisäännöstö

Asioimistulkkaus on viranomaisen tai yksityisen tahon ja asiakkaan välisen asioimisdialogin, esimerkiksi haastattelun, kuulustelun tai neuvottelun tulkkausta. Tulkkaus on useimmiten peräkkäistulkkausta, mutta se voidaan toteuttaa myös samanaikais-tulkkauksena. Asioimistilanteet voivat olla myös monologeja esimerkiksi esitelmiä, luentoja tai tiedoksiantoja. Asioimistulkilla tarkoitetaan henkilöä, joka toimii tulkkina

edellä mainittujen kaltaisissa asioimistulkkaustilanteissa. (Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry 2012.)

Asioimistulkkien ammattisäännöstöä sovelletaan, mikäli laki tai asetukset eivät toisin määrää. Säännöstössä sanotaan, että tulkilla on vaitiolovelvollisuus eikä tulkki saa käyttää väärin mitään tulkkauksen yhteydessä tietoonsa tullutta. Tulkki ei myöskään saa ottaa vastaan toimeksiantoa, johon hän ei ole tarpeeksi pätevä, jossa hän on jäävi tai josta on haittaa tulkkien ammattikunnalle ja vähentää sen arvostusta. Tulkin on oltava solidaarinen ammattikuntaansa kohtaan. Säännöstö kehottaa tulkkia varmistamaan, että työolosuhteet ovat tulkkaukseen soveltuvat. Tulkin tulee tehdä etukäteen kirjallinen sopimus tulkkaus toimeksiannosta huomioiden liittojen suositukset, mikäli kirjallinen sopimus ei ole mahdollinen, voidaan tehdä suullinen sopimus. Säännöstö velvoittaa tulkkia valmistautumaan tehtäväänsä huolellisesti ja ajoissa, tulkkauksen on lisäksi oltava kattavaa, eikä siinä saa olla poisjättöjä tai asiaankuulumattomia lisäyksiä. Tulkin on pysyteltävä puolueettomana ja ulkopuolisena eikä hänen henkilökohtaisten asenteidensa tai mielipiteidensä tulisi vaikuttaa työskentelyyn. Tulkki ei saa toimia tulkattavien avustajana tai asiamiehenä eikä hän ole toimeksiantonsa aikana velvollinen hoitamaan mitään muita kuin tulkkaustehtäviä. Tulkki huomioi toimeksiannon luonteen ja käyttäytyy sen mukaisesti. Lisäksi tulkin tulee kehittää jatkuvasti ammattitaitoaan. (Mt.)

### 2.3 Viittomakielen tulkin ammattisäännöstö

Marttilan (2006) mukaan viittomakielentulkin ammattisäännöstön päämääränä on tulkkipalvelun laadun, luotettavuuden sekä ammatillisesti yhtenäisten käytäntöjen varmistaminen. Käytännön tavoitteena on, että asiakas voi luottaa tulkkiin ja tulkkaukseen. (Kalela 2010, 22.) Ammattisäännöstö sitoo kaikkia niitä tulkkeja, jotka kuuluvat tulkkierekisteriin. Tällä hetkellä voimassa oleva ammattisäännöstö on hyväksytty tulkkitoiminnan yhteistyöryhmän toimesta vuonna 1996, ja sitä on päivitetty viimeksi vuonna 1999. (Suomen Viittomakielen Tulkit ry 2012e.)

Viittomakielen tulkkien ammattisäännöstössä sanotaan, että tulkin tulee noudattaa ehdotonta vaitiolovelvollisuutta. Tulkki ei saa myöskään käyttää väärin mitään tulkkauksen yhteydessä tietoonsa tullutta. Tulkin tulisi vastaanottaa toimeksianto vain, jos

hänellä on siihen tarpeellinen pätevyys eikä hänellä ole syytä jäädä itseään. Ammattisäännöstö velvoittaa tulkin kunnioittamaan asiakkaidensa itsenäisyyttä ja itsemääräämisoikeutta. Tulkin tulee osoittaa solidaarisuutta ammattikuntaansa kohtaan, valmistautua tehtäviinsä ajoissa ja käyttäytyä toimeksiantojen yhteydessä moitteettomasti. Lisäksi säännöstössä sanotaan, että tulkin tulee toimia työssään puolueettomasti sekä kehittää ammattitaitoaan jatkuvasti. Mikäli tulkki toimii sellaisessa asiakastyössä, jossa asiakkaat ovat myös tulkkipalvelun käyttäjiä, tulkin tulee toimia niin, etteivät ammattiroolit mene sekaisin. (Liite 1) (Suomen Viittomakielen Tulkit ry 2012e.)

#### 2.4 Ammattietiikka muissa maissa

Ruotsin viittomakielentulkkien yhdistys, Sveriges teckenspråkstolkars förening STTF, on viittomakielen- ja kuurosokeiden tulkkien oma ammattiyhdistys. Viittomakielen- ja kuurosokeiden tulkkien tehtävä on mahdollistaa ihmisten välistä kommunikaatiota. Työ edellyttää yhteisiä eettisiä ohjeita. Tulkkien työ perustuu seuraaviin perusarvoihin: ammattimaisuus, laatu, luotettavuus, turvallisuus ja tasa-arvo. Viittomakielen tulkkien yhteiset eettiset ohjeet ohjaavat tulkkia noudattamaan mainittuja arvoja. Eettiset ohjeet, suuntaviivat, auttavat tulkkia ymmärtämään valta-asemaansa suhteessa tulkin käyttäjiin. Hyvä ammattietiikka edellyttää kollegoiden välistä keskustelua ja yleisten eettisten kysymysten pohdintaa. (Sveriges teckenspråkstolkars förening 2012.)

Ruotsissa viittomakielen tulkkien tulee noudattaa eettisiä ohjeita, joissa sanotaan, että tulkin on kohdeltava kaikkia ihmisiä kunnioittaen riippumatta viestinnän muodosta, kielestä, vammaisuudesta, sukupuolesta, sosiaalisesta asemasta, kulttuuritaustasta, uskonnosta, poliittisesta mielipiteestä, sukupuolisesta suuntautumisesta ja iästä. Lisäksi tulkillla on vaitiolovelvollisuus. Tulkki vastaa siitä, että kohdekielen sisältö noudattaa lähdekieltä, mikäli tulkkauksilanteessa paikalla on useampi kuin yksi tulkki, tulkit jakavat vastuun. Tulkin tulee välittää tulkinkäyttäjien luonne ja tunteet. Tulkin on oltava puolueeton sekä kunnioitettava tulkinkäyttäjän itsenäistä asemaa. Tulkin on ammattitaitoaan ja vuorovaikutustaitojaan hyödyntäen luotava turvalliset olosuhteet tulkinkäyttäjille. Tulkin tulisi luopua tai peruuttaa tehtävänsä, jos tehtävä koetaan häi-



ritseväksi tai tulkille vaaralliseksi, se ylittää hänen kielitaitonsa tai hän on jäävi tehtävään. Tulkkaustilanteissa tulkin on tehtävä yhteistyötä kaikkien asianosaisten kanssa. Tulkin on laittauduttava ja pukeuduttava tehtävään sopivasti. Tulkin on pidettävä itsensä ajan tasalla omalla toiminta-alueellaan. (Mt.)

Englannissa kaikki rekisteröidyt tulkit ovat hyväksyneet eettiset toimintaperiaatteet ja heidän odotetaan noudattavan niitä. Eettiset toimintaohjeet tukevat tulkin työtä, niillä myös varmistetaan se, että tulkki huomioi kaikkien tulkkaustilaisuuteen osallistuvien henkilöiden perusoikeudet. Tulkin pitäisi pystyä perustelemaan kaikki tekonsa viittaamalla eettisiin periaatteisiin. (The Independent Registration Panel 2012.)

Englannin eettisissä ohjeissa sanotaan, että tulkin tulisi toimia niin, ettei aiheuta harmia, on rehellinen sekä pysyy sanassaan. Tulkin tulee käyttäytyä oikeudenmukaisesti ja reilusti sekä kunnioittaa muiden henkilökohtaisia päätöksiä. Lisäksi tulkin tulisi pyrkiä tekemään hyvää. Tilanteissa, joissa nämä toimintaperiaatteet ovat ristiriidassa, on tärkeintä, että tulkki noudattaa ensimmäistä ohjetta ja ei aiheuta harmia. (Mt.)

Yhdysvalloissa The National Association of the Deaf (NAD) ja the Registry of Interpreters for the Deaf Inc. (RID) vaativat tulkeilta sekä korkeatasoista ammattitaitoa että eettistä toimintaa. Yhdysvalloissa on käytössä ammatilliset menettelysäännöt, jotka on jaettu seitsemään opinkappaleeseen. Opinkappaleiden tarkoitus on ohjata tulkkia oikeanlaiseen ammatilliseen toimintaan. Ammatillisia menettelysääntöjä voidaan soveltaa kaikissa tilanteissa, niin opiskelutulkkauksessa kun oikeudessakin, erilaisiin tilanteisiin ei tarvita erillisiä ohjeita. (Registry of Interpreters for the Deaf 2013.)

Ammatillisissa menettelysäännöissä sanotaan, että tulkin tulee noudattaa luottamuksellisen viestinnän standardeja. Tulkilla on oltava tarvittava ammattitaito ja osaaminen kyseiseen tulkkaus tilanteeseen sekä hänen on käyttäydyttävä asianmukaisesti. Tulkin on kunnioitettava asiakkaitaan, kollegoitaan, harjoittelijoita ja ammattiin opiskelevia henkilöitä. Tulkin on noudatettava eettisiä toimintatapoja. Menettelysäännöt määräävät tulkin sitoutumaan itsensä ammatilliseen kehittämiseen. (Mt.)

## 2.5 Säännösten vertailua

Viittomakielentulkkien ja asioimistulkkien ammattisäännöstössä on paljon samaa. Molemmissa säännöstoissä mainitaan vaitiolovelvollisuus, mutta viittomakielen tulkkien ammattisäännöstössä käytetään sanaa ehdoton vaitiolovelvollisuus, jota asioimistulkkien säännöstössä ei ole. Säännöstoissä sanotaan, että tulkki ei käytä mitään tulkkauksen yhteydessä tietoonsa tullutta väärin, on puolueeton eikä anna henkilökohtaisten mielipiteidensä vaikuttaa tulkkaukseen eikä myöskään ota toimeksiantoa vastaan mikäli hänellä ei ole riittävää pätevyyttä tai hän on jäävi. Molemmissa ammattisäännöstoissä mainitaan ajoissa ja huolellisesti toimeksiantoon valmistautuminen sekä solidaarisuus ammattikuntaa kohtaan. Säännöt velvoittavat tulkit kehittämään ammattitaitoaan. Asioimistulkkien ammattisäännöstössä sanotaan, että tulkki käyttäytyy toimeksiannon yhteydessä tilanteen luonteen huomioiden kun taas viittomakielen tulkkien ammattisäännöstössä sanotaan, että tulkki käyttäytyy toimeksiannon yhteydessä moitteettomasti. Viittomakielentulkkien ammattisäännöstössä ei mainita mitään laeista ja niiden noudattamisesta, sopimusten tekemisistä eikä tulkkien työolosuhteista, kun taas asioimistulkkien ammattisäännöstössä nämä asiat mainitaan. Asioimistulkkien ammattisäännöstössä on sääntö, jonka mukaan tulkin ei tule hyväksyä toimeksiantoa, josta on haittaa tulkkien ammattikunnalle tai joka vähentää sen arvostusta. Siinä sanotaan myös, että tulkki ei toimi tulkattavien avustajana tai asiamiehenä, eikä ole toimeksiantonsa aikana velvollinen hoitamaan mitään muita kuin tulkkaustehtäviä. (Suomen Viittomakielen Tulkit ry 2012e; Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry 2012.) Asioimistulkkien ammattisäännösten säännöistä löytyy myös tarkennukset, mitä milläkin säännöllä tarkoitetaan (Liite 2), toisin kuin viittomakielen tulkin ammattisäännöstöstä (Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry 2012). Asioimistulkkien ammattisäännöstöä ollaan päivittämässä tällä hetkellä (Thurén 2013; ks. myös luku 4.3.7 Asioimistulkkien ammattisäännösten päivitys).

Ruotsissa, Englannissa ja Yhdysvalloissa eettisiä sääntöjä nimitetään ”ohjeiksi” (Ruotsi: riktlinjer, Englanti: principles, Yhdysvallat: tenets). Suomen, Ruotsin ja Yhdysvaltojen ammattisäännöstössä mainitaan riittävä pätevyys, ammatillinen itsensä kehittäminen sekä tilanteen mukainen käyttäytyminen. Suomen, Ruotsin, Englannin ja Yhdysvaltojen ammattietiikassa on maininta asiakkaiden kunnioittamisesta, vaikkakin jokaisessa hiukan eri tavalla muotoiltuna. Suomen säännöstö ja Ruotsin ohjeet

velvoittavat vaitiolovelvollisuuteen kun taas Englannin ja Yhdysvaltojen eettisissä ohjeissa asiaa ei mainita. Ruotsin ohjeissa sanotaan, että tulkin on välitettävä asiakkaan luonne ja tunteet. Tulkin tulisi peruuttaa tehtävänsä, mikäli se koetaan häiritseväksi tai vaaralliseksi. Tulkki velvoitetaan tekemään yhteistyötä kaikkien asianosaisten kanssa. Muissa ohjeissa/säännöissä näitä asioita ei mainita. Englannin ohjeet ovat niukat verrattuna muihin maihin. (Registry of Interpreters for the Deaf 2013; Suomen Viittomakielen Tulkit ry 2012e; Sveriges teckenspråkstolkars förening 2012; The Independent Registration Panel 2012.)

### 3 TUTKIMUKSEN TAUSTAA

#### 3.1 Laki vammaisten henkilöiden tulkkaukspalvelusta

Lakia vammaisten henkilöiden tulkkaukspalvelusta on säädetty 19.2.2010 eduskunnan päätöksestä. Lain tarkoituksena on edistää vammaisten henkilöiden yhdenvertaista osallistumista yhteiskuntaan. (Laki vammaisten henkilöiden tulkkaukspalvelusta 133/2010.) Lakimuutoksen seurauksena kuulo-, kuulonäkö- ja puhevammaisten henkilöiden tulkkaukspalveluiden järjestämisvelvollisuus siirtyi kunnilta Kelalle 1.9.2010 (Kela 2013c). Vammaisille tarkoitettua tulkkaukspalvelua saa Suomessa asuva henkilö, jolla on jokin kyseisistä vammoista. Tulkkauksta voi käyttää muun muassa erilaisissa asioimistilanteissa, opiskelussa, harrastuksissa tai virkistyksessä. Laki oikeuttaa kuulo- ja puhevammaiset vähintään 180 tulkkaukstuntiin ja kuulonäkövammaiset 360 tulkkaukstuntiin kalenterivuoden aikana. Tulkkaukstunteja voi saada enemmänkin, mikäli tarpeen voi perustella. Lisätunteja on kuitenkin haettava erikseen. Myös opiskelutulkkauksta sekä tulkkia ulkomaanmatkalle tulee hakea erikseen. (Laki vammaisten henkilöiden tulkkaukspalvelusta 133/2010.) Tulkkipäätöstä eli oikeutta käyttää tulkkaukspalvelua haetaan Kelasta ja anomukset käsittelee Kelan Vammaisten tulkkaukspalvelukeskus (Kela 2013b).

#### 3.2 Suomen Viittomakielen Tulkit ry

Suomen Viittomakielen Tulkit ry (SVT) on perustettu vuonna 1982. Se on valtakunnallinen viittomakielen tulkkien etujärjestö, jonka tarkoituksena on toimia viittomakie-

len tulkkien ammattiyhdistyksenä, yhdysseurana jäsenten välillä sekä edistää tulkkitoimintaa Suomessa. (Suomen Viittomakielen Tulkit ry, 2012a.)

SVT:llä oli varsinaisia jäseniä vuoden 2012 lopussa 694. Opiskelijajäseniä oli yhteensä 158 ja kannatusjäseniä 106. (Kenttälä 2013.) Viittomakielen Tulkit ry:n varsinaisen jäsenen kuuluu myös Akavan Erityisaloihin. Jos tulkki ei halua kuulua Akavan Erityisaloihin, mutta haluaa kuitenkin kuulua SVT:hen, hän voi liittyä kannatusjäseneksi. Kannatusjäseneksi voi liittyä kuka tahansa. SVT:n opiskelijajäsenet opiskelevat Humanistisen ammattikorkeakoulun ja Diakonia-ammattikorkeakoulun viittomakielentulkin koulutusohjelmissa. (Suomen Viittomakielen Tulkit ry, 2012b.)

### 3.3 Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä

Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä (TTYR) on neljän järjestön, Kuurojen Liitto ry:n, Kuuloliitto ry:n, Suomen Kuurosokeat ry:n sekä Suomen Viittomakielen Tulkit ry:n yhteistyöelin, joka on keskittynyt tulkki- ja tulkkauspalvelun kehittämiseen. Jokaisesta järjestöstä yhteistyöryhmässä on mukana kaksi edustajaa. TTYR antaa tulkkipalvelua koskevia lausuntoja ja suosituksia, sekä tuo esille asiakaskunnan näkemyksiä ja kokemuksia tulkkipalvelusta kokonaisuudessaan. Yhteistyöryhmään kuuluvat lisäksi viittomakielen tulkkeja kouluttavat oppilaitokset Humanistinen ammattikorkeakoulu ja Diakonia-ammattikorkeakoulu, Svenska hörsselförbundet rf, Suomen kirjoitustulkit ry, Kuulovammaisten Lasten Vanhempien Liitto ry ja Kuurojen Palvelusäätiö ry. Näillä järjestöillä on läsnäolo- ja puheoikeus, mutta ei äänioikeutta. (Kuurojen Liitto ry, 2012.)

Jos tulkkipalvelun käyttäjä kokee tulkin toimineen ammattisäännösten vastaisesti, hän voi tehdä kirjallisen selvityspyynnön tulkkitoiminnan yhteistyöryhmälle, sitä ei voi tehdä nimettömänä. Selvityspyynnö toimitetaan yhteistyöryhmälle. Yhteistyöryhmä käsittelee selvityspyynnön kokouksessaan ja mikäli todetaan, että asia vaatii jatkokeskittelyä, nimetään selvitystyöryhmä. Selvitystyöryhmän tavoitteena on löytää palvelun käyttäjää sekä tulkkia miellyttävä ratkaisu. Selvitystyöryhmä esittelee tulokset tulkkitoiminnan yhteistyöryhmälle. Yhteistyöryhmä voi antaa tulkille moitteen, jos hänen katsotaan rikkoneen ammattisäännöstöä. Jos mitään moitittavaa ei löydetä, mutta tulkki olisi voinut toimia tilanteessa paremmin, yhteistyöryhmä kirjaa pöytäkirjaansa suosituksen paremmasta toimintatavasta. Mikäli näin on, asiasta tiedotetaan viitto-

makielialan toimijoita ja muistutetaan eettisesti hyvistä työtavoista. (Suomen viittomakielen tulkit ry 2012c.)

### 3.4 Tulkkirekisteri

Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä pitää yllä yhteistä tulkkirekisteriä. Rekisteriin kootaan tiedot tulkeista, jotka ovat suorittaneet yhteistyöryhmän hyväksymän koulutuksen ja joita järjestöt suosittelevat antamaan vammaispalvelulain 8 §:n tarkoittamaa tulkkipalvelua. Tulkin on haettava rekisteriin hyväksymistä täyttämällä yhteistyöryhmän laatima liittymislomake ja allekirjoittamalla se. Tulkiksi opiskeleva voidaan hyväksyä rekisteriin merkinnällä, opiskelija, silloin, kun hän on suorittanut oppilaitoksen järjestämän tulkkirekisterikokeen hyväksytysti. Opiskelijan valmistuttua rekisteristä poistetaan opiskelija -merkintä oppilaitoksen ilmoituksella. Rekisterin tietoja päivitetään kahden vuoden välein tehtävällä kyselyllä. Jokaisella rekisteriin kuuluvalla tulkilla on oikeus tarkistaa rekisteriin merkityt itseään koskevat tiedot. (Suomen Viittomakielen Tulkit ry 2012d.)

Jos tulkki toimii ammattisäännösten vastaisesti, hänelle kirjataan tulkkitoiminnan yhteistyöryhmän jäsenten päätöksellä moite yhteistyöryhmän pöytäkirjaan. Mikäli tulkki on tuomittu tuomioistuimessa tulkin työhön tai tulkkipalvelun asiakaspiiriin liittyvästä rikoksesta, hänen rekisteritietoihinsa voidaan merkitä, ettei tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä suosittele häntä käytettäväksi tulkkina. (Mt.)

### 3.5 Aikaisemmat tutkimukset

Esa Kalela on pro gradu -tutkielmassaan Etiikka tulkkaustilanteissa viittomakieli- ja kuulovammaisalalla haastatellut eri asiakasryhmiä: viittomakielisiä, kuurosokeita, huonokuuloisia, kuuroutuneita, kuulevia järjestöyöntekijöitä sekä viittomakielen- ja kirjoitustulkkia (Kalela 2010, 40). Hänen tavoitteenaan oli selvittää tulkkien ja asiakkaiden käsityksiä ja kokemuksia liittyen tulkkaustilanteiden eettisiin kysymyksiin sekä tulkin ja asiakkaan välisiin suhteisiin (mt., 34).

Kati Kokkonen on tutkinut ammattikorkeakoulun opinnäytetyössään ”Ei ihan niin kuin ennen” itäsuomalaisen viittomakielen tulkkien käsityksiä ammattietiikasta tulkkaus-

palvelun Kelalle siirtymisen jälkeen, kahden viittomakielen tulkin mielipiteitä ammattisäännöstöstä. Hän toteutti tutkimuksensa haastatteluilla. Toinen haastatelluista viittomakielen tulkeista oli toiminut myös Kelan tulkkivälittäjänä. Opinnäytetyön tilaajana toimi tulkkauspalvelualan yritys. Haastatteluissa painoutuivat, opinnäytetyön tilaajan pyynnöstä, kollektiivinen vaitiolovelvollisuus, toimeksiannon vastaanottaminen, tulkkauksiin valmistautuminen, tulkkivälittäjän rooli ja Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä. (Kokkonen 2012, 17-18.)

Esa Kalelan pro gradu -tutkielmasta nousee esille, että työelämässä olevat tulkit joutuvat lähes päivittäin eettisesti haastaviin tilanteisiin. Toimintaohjeiden puuttuminen tekee ongelmallisista tilanteista vaikeampia. Eettiseen ammattisäännöstyön turvaaminen on ongelmallista, koska säännöstö ei voi pitää sisällään kaikkia mahdollisia eteen tulevia tilanteita. Jos taas säännöstöä soveltaa omin päin, tulee helposti mieltineeksi: ”Sovelsinkohan nyt oikein? Voinko venyttää säännöstöä näin? Noudatanko tällä valinnalla ammattisäännöstöä? Mitä seurauksia tekemälläni valinnalla on?” (Kalela 2010, 93.)

Tulkkipalvelua koskevan merkittävän muutoksen (Laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta 1.9.2010) yhteydessä on keskusteltu viittomakielentulkki ammattisäännöstön päivittämisestä. Säännöstön uudelleen muotoilun tarve ei ole kuitenkaan syntynyt tulkkipalvelun muutoksesta, vaan luultavammin siitä, että säännöstö ei enää vastaa jatkuvasti kehittyvän ammatti- ja asiakaskunnan tarpeita. Säännöstöä olisi muokattava vastaamaan tämän päivän asiakkaiden tarpeita ja tulkki työtä. (Kalela 2010, 94.) Perusteita säännöstön uudistamiselle löytyy Kalelan tutkimuksen tuloksista. Esimerkiksi vaitiolovelvollisuuden ehdoton noudattaminen on kyseenalaista tutkimukseen osallistuneiden mielestä. Kalelan mukaan asiasta tulisi käydä laajempi keskustelu. Kollektiivisella vaitiolovelvollisuudella olisi mahdollista parantaa tulkkauslaatua ja poistaa monia ehdottomuudesta aiheutuvia ongelmia. (Mt., 94.) Tulkit työskentelevät nykyään pääasiassa suuremmissa tulkkausalalan yrityksissä ja hoitavat yhdessä esimerkiksi opiskelutulkkauksia. Ehdoton vaitiolovelvollisuus tämän kaltaisissa tilanteissa tarkoittaisi sitä, että tulkit eivät saisi jakaa keskenään mitään asiakkaan kanssa sovittuja viittomia eivätkä kertoa, mitä edellisellä kerralla on käsitelty. Kokkonen (2012, 23) tutkimuksessa tuotiin puolestaan esiin se, että toistuvissa tulkkauksitilanteissa tulkin vaihtuminen vaikuttaa tulkkauslaatuun: tilanteeseen uutena

tuleva tulkki ei välttämättä esimerkiksi tiedä kyseisessä paikassa käytettävää erityisviittomistoa, jos tulkkauksessa käsiteltyjä asiasisältöjä ei vaitiolovelvollisuuteen vedoten välitetä edelleen.

Viittomakielentulkki ammattisäännöstössä olevaa kolmatta ohjetta, jonka mukaan tulkki ottaa vastaan toimeksiannon vain, jos hänellä on siihen tarpeellinen pätevyys ja jossa hän ei ole jäävi, voi olla vaikea noudattaa. Kela, joka laittaa tilaukset suoraan käytettävissä olevien tulkki kalentereihin, hyväksyy tulkki toimimisen rajoitteiksi vain uskonnolliset tilaisuudet, lähiomaiset asiakaskunnassa sekä sellaiset terveydelliset rajoitteet esimerkiksi allergiat, jotka estävät työskentelyn tietyssä ympäristössä. (Kela 2010a.)

Esa Kalela tarkastelee tutkimuksessaan jääviyttä asiakkaan näkökulmasta. Tietyissä tilanteissa, asiakas haluaa arvioida, onko paikalle saapuva tulkki jäävi. Hän voi sen tehdä, jos saa tietoonsa tulkin nimen tilausta tehdessään. Toisaalta takeita siitä, että juuri kyseinen tulkki saapuu tilaisuuteen, ei ole. Jos taas asiakas tiedustelee tulkkiä tulkkauuspäivänä tai sitä edeltävänä päivänä, hän saa nimen tietoonsa, mutta tulkin jääviyden arvioiminen voi olla jo liian myöhäistä, ja uuden tulkin löytäminen voi olla erittäin vaikeaa. Asiakkaan mahdollisuus arvioida tulkin jäävyys etukäteen on siis poistettu tai ainakin tehty hankalaksi. Asiakas voi myös olla ainoa osapuoli, jonka mielestä tulkki on jäävi. Tulkki saattaa olla eri mieltä asiasta, eikä hän pidä itseään jäävinä. (Kalela 2010, 92.)

Tulkkaukspalvelun välitysjärjestelmää käytetään asiakkaiden tulkkauksilausten välitykseen. Välitysjärjestelmä toimii salatulla Internet-yhteydellä. (Kela 2013f.) Jokaisesta tulkista tallennetaan tulkkiprofiililomake välitysjärjestelmään, ja siinä olevien tietojen avulla välityskeskus etsii asiakkaan tilaukseen sopivan tulkin (Kela 2013d). Tulkkiprofiilista selviää muun muassa tulkin yhteystiedot, millä alueella tulkki toimii, millaisia tulkkauksia tulkki tekee, millä kielillä ja kenelle esimerkiksi kuuroille ja kuurosokeille (Kela 2013e). Jokaisella tulkilla on oma kalenteri, johon välityskeskus laittaa tulkkauksilaukset. Kalenterin aikaikkuna sulkeutuu kello kaksitoista tulkkaukspäivää edeltävänä päivänä. Välityskeskus voi siirtää tilauksia tulkilta ja palveluntuottajalta toiselle aikaikkunan ollessa auki, joten tilaukset voivat siis muuttua tähän asti. Peruutetun tilauksen tilalle on aina otettava uusi tilaus, jos sellainen on tarjolla. (Kela 2010a.)

Ammattisäännöstössä sanotaan, että tulkki valmistautuu ajoissa ja huolellisesti tehtäväänsä (Suomen Viittomakielen Tulkit ry 2012e). Tämä on kuitenkin käytännössä mahdotonta, tulkki saattaa saada tietoonsa tilauksensa alle vuorokautta aiemmin. Peruutettujen tilausten tilalle tulevat tilaukset saattavat tulla tätäkin lyhyemmällä varoitusaajalla, joten niihin ei ehdi välttämättä valmistautua ollenkaan. Kelalta ei myöskään voi laskuttaa valmistautumisaikaa (Kela 2010a). Tulkkauksiin valmistautuminen on siis tehtävä omalla ajalla tai siitä on sovittava työnantajan kanssa. Valmistautuminen olisi kuitenkin tulkkille tärkeää, sillä huolellisella valmistautumisella voi mahdollistaa sujuvan tulkkauksen (Humanistinen ammattikorkeakoulu 2013).

## 4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

### 4.1 Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen tarpeellisuus

Tutkimukseni tavoitteena oli saada vastauksia siihen, miten viittomakielen tulkit kokevat ammattisäännöstön sekä onko siinä sellaisia asioita joihin he kaipaisivat muutoksia. Halusin myös selvittää, että mihin asioihin päivitystä kaivataan. Päädyin rajaamaan tutkimukseni viittomakielen tulkkien mielipiteisiin ammattisäännöstöstä asettaen tutkimuskysymyksiksi:

1. Pitäisikö viittomakielen tulkkien ammattisäännöstöä päivittää?
2. Millaisia muutoksia viittomakielen tulkit ammattisäännöstönsä esittävät?

Viittomakielen tulkkien ammattikunta on nuorehko, ensimmäiset viittomakielen tulkit ovat saaneet koulutusta vasta 1970-luvun lopulla Kuurojen Liiton järjestämällä tulkkikursseilla (Salmi & Laakso 2005, 281). Tämä saattaa olla yksi niistä syistä, miksi viittomakielentulkin ammattisäännöstö on pysynyt jokseenkin muuttumattomana kohta jo kolmenkymmenen vuoden ajan. Tulkkauksen käytäntöjen muuttuvia kokemuksia ja alaa koskevaa teoreettista keskustelua ei ole kertynyt vielä riittävästi, jotta muutoksia säännöstöön olisi syntynyt. Toinen syy saattaa olla ammattikunnan kehityspyrykmykset, kuten koulutuksen parantaminen, työllistyminen ja yleisen arvostuksen saaminen. Ammattisäännöstöllä on vakiintunut paikkansa ja asemansa, mutta sen kehittäminen ja päivittäminen ovat jääneet kehittämistarpeiden ja muiden asioiden var-



joon. Viime vuosina on keskusteltu viittomakielentulkkien ammattisäännöstöstä ja sen päivittämisestä, joten tässä asiassa on havaittavissa muutosta. (Kalela 2010, 24.)

#### 4.2 Tutkimusmenetelmät

Tutkin viittomakielen tulkkien mielipiteitä ammattisäännöstöstä perustamassani blogissa, Viittomakielen tulkkien mielipiteitä ammattietiikasta, joka löytyi osoitteesta vktulkkienammattietiikka.blogspot.com. Blogi on Internet-julkaisu, joka koostuu erilaisista hyperteksteistä ja päivityksistä. Sisältö voi olla esimerkiksi päiväkirjamaista. Uusimman päivityksen voi yleensä lukea sivun ylälaudasta ja muut tekstit on koottu selailtaviin arkistoihin ajanjaksojen tai tunnisteiden avulla. Merkintöjä voi yleensä kommentoida. (Saarikoski, Suominen, Turtiainen & Östman 2009, 314.) Lisäksi haastattelin Kuurojen Liiton erityisasiantuntijaa Virpi Thurénia 7.2.2013 asioimistulkkien ammattisäännöstön päivityksestä.

Tutkimuksessani blogi toimi virtuaalisena ryhmähaastatteluna. Ryhmähaastatteluissa on mukana useita henkilöitä. Ryhmähaastatteluiden etu on se, että ryhmässä vallitseva dynamiikka vie käsiteltäviä asioita uusille tasoille. Ryhmän vetäjä ohjaa keskustelua ja varmistaa, että kaikki tarvittavat aihepiirit tulee käsiteltyä. Menetelmä sopii hyvin tilanteisiin, joissa aihepiiristä oleva tieto on luonteeltaan epämääräistä tai sitä ei ole paljoa. Fokusryhmämenetelmässä määritetään ensin, mitä tietoa halutaan saada. Sen jälkeen määritetään, minkälaisia osallistujia ryhmään halutaan ja arvioidaan millaiset henkilöt ovat tavoitteiden saavuttamisen kannalta hyödyllisiä. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2009, 100-101.) Jos käytäntö tai tutkimusaihe eivät salli kasvokkain tehtävää haastattelua voidaan käyttää myös virtuaalista haastattelua. Haastattelun voi tehdä Skypea kautta tai ”kirjallisesti” esimerkiksi sähköpostin tai chatin välityksellä. ”Kirjallisilla” menetelmillä saa materiaalia, jota ei tarvitse erikseen litteroida. (Kala ja, Alanen & Dufva 2011, 138-139.)

Blogi toimi tutkimuksessani hyvänä aineiston keruu menetelmänä, sillä sen välityksellä oli helppo tavoittaa suuri määrä ihmisiä. Aiheen rajauksen myötä, fokusryhmäkseni muodostui viittomakielen tulkit. Blogissa tulkeilla oli mahdollisuus jakaa mielipiteitään ammattieettisistä säännöistä kommentoimalla blogiin tekemiäni alustuksia (Liite 3). Olin jakanut alustukset kahdeksaan eri osaan, joita olivat vaihtolovelvollisuus, jääviys,

valmistautuminen, itsestään selvää vai ei, säännöt vai ohjeet, puutteita, sääntöjen noudattaminen sekä muuta. Esittelen alustukset tarkemmin kappaleessa 4.3 Tutkimuksen tulokset. Alustusten aiheet valitsin Esa Kalelan pro gradu -tutkielmasta (2010) sekä Kati Kokkosen opinnäytetyöstä (2012) esille nousseiden asioiden perusteella. Lisäksi halusin tietää, mitä mieltä viittomakielen tulkit ovat siitä, että pitäisikö sääntöjen olla enemmän ohjeita kun sääntöjä, kuten Ruotsissa, Englannissa ja Yhdysvalloissa. Blogissa oli myös alustuksena avoimet kohdat, joissa oli mahdollisuus kertoa puutteista tai muista mieleen tulevista asioista.

Markkinoin blogiani Facebookissa Suomen Viittomakielen Tulkit ry:n sivulla sekä lähetin SVT:n sähköpostilistojen kautta blogistani kertovan viestin. Facebook on sosiaalisen verkostoitumisen web-palvelu (toisiinsa linkitettyjen hypertekstidokumenttien muodostama Internetin osa) (Saarikoski, Suominen, Turtiainen & Östman, 316, 332). Sähköpostiviestini lähti SVT:n sähköpostilistojen kautta yhteensä 567 viittomakielen tulkille ympäri Suomea.

Virpi Thurénin haastattelun asiointitulkkien ammattisäännösten päivittämiseen liittyen, toteutin, sillä tiesin hänen olevan mukana työryhmässä, joka päivittää säännöstöä. Virpi Thurénilla on myös käsitys nimenomaan viittomakieli alasta ja siihen liittyvistä vaatimuksista. Kun yhteiskunnallisia prosesseja tutkitaan haastatteluiden avulla, on haastatteluilla yleensä kaksi tavoitetta. Niiden ja dokumenttiaineiston avulla pyritään tuottamaan mahdollisimman tarkka kuvaus tutkimuksen kohteena olevan prosessin kulusta sekä analysoida toimijoiden tapahtumakuluille tuottamia tulkintoja ja merkityksiä. Tällaisessa haastattelussa haastateltava on tutkimuksen kohteena olevan ilmiön asiantuntija ja todistaja. On mahdollista, että asiantuntija muistaa joitakin asioita väärin, kaunistelee tapahtumakulkuja, vaikenee tai jopa valehtelee. Asiantuntijahaastattelussa kiinnostuksen kohteena ei ole ensisijaisesti haastateltava, vaan haastattelun avulla hankitaan tietoa, jota hänelle oletetaan olevan. Haastateltavien valinta perustuu heidän institutionaaliseen asemaansa tai muuhun osallisuutensa tutkimuksen kohteena olevassa prosessissa. Aineiston keruun tavoitteena on tuottaa kuvaus jostakin ainutkertaisesta tapahtumakulusta tai ilmiökentästä. Asiantuntijahaastattelussa haastateltavien joukko on yleensä rajallinen ja heikosti vaihdettavissa. (Alastalo & Åkerman 2010, 372-374.).

### 4.3 Tutkimuksen tulokset

Perustamalla blogilla oli yhteensä 1897 katselukertaa 22.1.2013-1.3.2013. Blogini oli julkinen, joten kuka tahansa pääsi lukemaan sitä. Blogin alustuksiin tuli yhteensä 35 kommenttia, joka oli vähemmän kuin ennakkoin. Esittelen alustukset osioissa, joissa esittelen tutkimukseni tuloksia tarkemmin (4.3.1 Vaitiolovelvollisuus, 4.3.2 Jääviys, 4.3.3 Valmistautuminen, 4.3.4 Itsestään selvää vai ei?, 4.3.5 Ohjeet vai säännöt?, 4.3.6 Sääntöjen noudattaminen). Kommentoijista nimimerkkiä käytti yhteensä yksitoista henkilöä ja anonyymisti kommentoivia oli yhteensä kymmenen. Anonyymikommenteista ei voi sanoa onko sama henkilö kirjoittanut useamman kommentin vai ovatko kaikki kommentit eri henkilöiden kirjoittamia. Nimimerkkien perusteella voin olettaa, että kaksi kommentoijaa oli tulkkien asiakaskunnan edustajia. Otokseni jäi melko suppeaksi.

Kommentoijista kolme esitti mielipiteensä siihen, että pitäisikö säännöt muuttaa enemmän ohjeiksi. Neljä kommenttia tuli Itsestään selvää vai ei? alustuksen alle, jossa mainittiin sekä solidaarisuus, että moitteettomasti käyttäytyminen. Sekä valmistautumiseen että jääviyteen otti kantaa kuusi kommentoijaa. Kommenteista yksitoista käsittelee vaitiolovelvollisuutta. Lisäksi sain yhdeltä tulkilta henkilökohtaisen sähköpostin. Lukemieni teosten perusteella minulla oli ennakkokäsitys siitä, että vaitiolovelvollisuus asia puhuttaisi kaikkein eniten. Tutkimuksen tuloksia avatessani jätän käsittelemättä alustuksen Puutteita?, jonka tavoitteena oli selvittää onko ammattisäännöksessä tällä hetkellä joitakin puutteita, sillä alustuksen alle ei tullut yhtään kommenttia. En käsittele myöskään Muuta?, alustusta, jolla halusin selvittää tuleeko tulkeille jokin muuta ammattietiikkaan liittyvää mieleen, sillä alustuksen alle tulleet kommentit eivät liittyneet ammattietiikkaan ja täten eivät ole tutkimukseni kannalta relevantteja.

Käsittelen seuraavaksi blogivastauksissa eniten keskustelua synnyttäneitä teemoja: 4.3.1 Vaitiolovelvollisuus, 4.3.2 Jääviys, 4.3.3 Valmistautuminen, 4.3.4 Itsestään selvää vai ei?, 4.3.5 Ohjeet vai säännöt?, 4.3.6 Sääntöjen noudattaminen.

### 4.3.1 Vaitiolovelvollisuus

Viittomakielen tulkkien ammattisäännöstön ensimmäinen sääntö on: Tulkki noudattaa ehdotonta vaitiolovelvollisuutta.

Kirjoitin blogiin alustukseksi vaitiolovelvollisuus otsikon alle: Miten esimerkiksi opiskelutulkkauspaikoissa tulisi toimia? Onko kaikkien edun mukaista, että kyseisissä paikoissa käyvät tulkit voisivat keskustella opiskeluun liittyvistä asioista, esimerkiksi millaisia viittomia asiakkaiden kanssa on sovittu käytettävän, tai mitä asioita edellisillä oppitunneilla on käytetty. Käsittääkseni tällaisia asioita vaihdetaan jo tulkkien kesken, mutta ehdoton vaitiolovelvollisuus kieltäisi tämänkaltaisen toiminnan.

Blogista näkee, että vaitiolovelvollisuus asia puhuttaa tulkkeja ja asiakkaita ja mielipiteet siihen liittyen ovat hyvin vaihtelevia. Viittomakielen tulkkien asiakkaat eivät kommentoineet mitään muuta alustusta kun vaitiolovelvollisuutta. Osa kommentoineista tulkeista on sitä mieltä, että kollektiivisesta vaitiolovelvollisuudesta olisi keskusteltava. Kollektiivista vaitiolovelvollisuutta pidettiin tärkeänä erityisesti sellaisissa paikoissa, joissa on jonkinlainen tulkkauksellinen jatkumo. Kommenteista näkyi se, että kollektiivisella vaitiolovelvollisuudella haluttaisiin nimenomaan parantaa tulkkausten laatua, eikä juuruta asiakkaiden henkilökohtaisista asioista. Sen avulla voitaisiin myös helpottaa tulkkien työtä sekä huolehtia heidän turvallisuudestaan. Rajan veto siihen, mitkä asiat voisi jakaa ja mitä taas ei, saattaa olla hyvinkin vaikeaa. Toinen asiakkaista oli sitä mieltä, että hänestä olisi hyvä, jos tulkit voisivat keskustella hänen opiskelutulkkauspaikassaan käytettävistä viittomista ja käsiteltävistä aiheista, hän kuitenkin puhuu nimenomaan opiskelutulkkauspaikastaan. Toinen asiakas yhtyi siihen, että tulkkausten jatkumon kannalta olisi hyvä, jos tulkit vaihtaisivat tietoja, mutta he eivät kuitenkaan saisi puhua asiakkaiden henkilökohtaisista asioista. Toisaalta kyseinen asiakas mietti sitä, jos tulkkaustilanne onkin sellainen, jossa käsitellään asiakkaan henkilökohtaisia asioita, niin miten tällaisissa tilanteissa tulisi toimia.

Kommenteista nousi myös esille se, että edes laissa ei puhuta ehdottomasta vaitiolovelvollisuudesta niin, miksi viittomakielen tulkkien ammattisäännöstössä määrätään ehdottomaan vaitiolovelvollisuuteen. Yksi kommentti otti kantaa siihen, että viittomakielen tulkkien ammattisäännöstössä tulisi olla samanlainen maininta laeista, joka asioimistulkki ammattisäännöstöstä löytyy, tätä ammattisäännöstöä sovelletaan,

mikäli laki tai asetukset eivät toisin määrää (Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry 2012). Nimenomaan ehdottomuus termin käyttö koettiin rajoittavana tekijänä. Ehdotonta vaitiolovelvollisuutta pidettiin rikotuimpana sääntönä ja sen koettiin tarvitsevan päivitystä. Ennakkovalmistautumiseen vaikuttava tieto jaetaan kollektiivisen vaitiolo-velvollisuuden mukaisesti helpommin saman palveluntuottajan kuin kahden eri palveluntuottajan tulkkien kesken. Tähän syynä voi olla se, että eri palveluntuottajilla työskentelevien tulkkien on vaikea löytää yhteistä aikaa keskustelulle. (Kokkonen 2012, 22-23.) Toisaalta taas vaitiolo-velvollisuus säännön olemassaolo koettiin tärkeäksi ja asiakaskunnan luottamusta tukevaksi. Tulkit olivat sitä mieltä, että asiakkaiden kanssa voisi keskustella siitä, että mitä asioita tulkkien kesken saa jakaa vai saako mitään. Asiakkaiden mielipidettä tulisi kunnioittaa.

Esa Kalelan pro gradu -tutkielmassa nousi esille samanlaisia ajatuksia kun blogin kommentteista. Tulkit olivat sitä mieltä, että he voivat jakaa tulkkauksen toimivuuden kannalta välttämättömät tiedot, jos heillä on yhteinen asiakas. Näitä olivat vaara- ja uhkatilanteisiin liittyvät asiat, asiakkaan tavat ja maneerit, vastaanottotavat sekä asiakkaan kielitaito, tarvittaessa myös sairaudet, asiakkaan istumapaikka, tiedot esimerkiksi siitä, jos asiakkaan on tapana poistua paikalta kesken tai jos hän ottaa henkilökohtaista kontaktia tulkkiin kesken tulkkauksen, sisäpiirijutut, esimerkiksi se, kuka on asiakkaan paras kaveri, tulkkauksitilanteessa esille tulevat asiat, kuinka kuurosokean tulkin tulisi pukeutua ja voiko koruja käyttää, yhteisesti sovitut viittomat sekä mitä on käsitelty ja tullaan käsittelemään. (Kalela 2010, 47.) Viittomakieliset asiakkaat olivat sitä mieltä, että tulkit voivat jakaa aiheeseen liittyviä asioita, viittomistoa ja yleisiä asioita tilanteesta, mutta ei asiakkaan persoonallisuuteen tai tapoihin liittyviä asioita, niiden kertomista pidettiin asiakkaan omana vastuuna (mt, 47). Tästä näkee sen, että asiakkaiden ja viittomakielen tulkkien mielipiteiden välillä on eroja.

#### 4.3.2 Jääviys

Viittomakielen tulkkien ammattisäännösten kolmannessa säännössä sanotaan, että tulkki ottaa vastaan toimeksiannon vain, jos hänellä on siihen tarpeellinen pätevyys ja jossa hän ei ole jäävi.

Blogin alustukseen kirjoitin: Kelan välitys voi laittaa tulkkaustilauksia suoraan tulkkien kalentereihin, kuinka helposti tulkit voivat jäädä itsensä? Millä perusteella itsensä voi jäädä, kuunnellaanko tulkkeja, jos he itse ovat sitä mieltä, että kokee taitonsa olevan riittämätön kyseiseen tilaisuuteen? Kuinka hyvin asiakkaat voivat arvioida tulkin jääviyden, jos he saavat tulkin nimen tietoonsa vasta edellisenä tai kyseisenä päivänä (sitä erikseen kysymällä)? (Esa Kalela, Etiikka tulkkaustilanteissa viittoma-kieli- ja kuulovammaisalalla, 2010)

Tulkit nostivat blogissa esille sen, että on outoa, että jääviys ja pätevyys ovat saman säännön alla. Ne menevät käsitteinä helposti sekaisin. Jäävi tarkoittaa esteellistä ja esteellinen taas tarkoittaa laillista estettä, johonkin osallistumiseen (SuomiSanakirja.fi 2013ab). Ammatillisella pätevyydellä tarkoitetaan ammattitehtävän kokonaisuuksien hallintaa ja se edellyttää tietotaitoa annetusta tehtävästä (Työelämän verkko-opisto 2013). Jäävi termin käyttö koettiin melko jäykäksi ja säännön määrittelemiseen toivottiin toisenlaista muotoilua. Pätevyys asiaa ja sitä, miten tulkin pätevyyttä voidaan arvioida, pohdittiin myös. Millä tavoin tulkin pätevyys määritellään, tekeekö sen tulkki itse, asiakas, asiantuntija vai tilauksessa liikkuva raha. Joskus tulkki joutuu tilanteeseen, johon hän ei koe omien taitojensa riittävän. Tämänkaltaisissa tilanteissa tulkit ovat kertoneet asiakkaille sen, että eivät koe olevansa riittävän päteviä kyseiseen tulkkauksen hoitamiseen. Vaikka tulkki kertookin tiedon asiakkaalle, voi tilanteista kuitenkin seurata tyytymättömiä asiakkaita ja valituksia Kelalle.

Tulkit esittivät eriäviä mielipiteitä liittyen tulkkaustoimeksiannosta kieltäytymiseen oman pätevyyden nojalla. Yksi kommentoijista oli sitä mieltä, että toimeksiannoista kieltäytymiseen jopa kannustetaan, jos tuntuu siltä, että taidot eivät riitä kyseisessä tilaisuudessa tulkkaamiseen. Toinen tulkki taas oli sitä mieltä, että tulkkaustoimeksiannoista kieltäytyminen voi olla hyvinkin hankalaa. Etenkin peruuntuneiden toimeksiantojen tilalle tulevista korvaavista tilauksista kieltäytyminen voi olla lähes mahdotonta. Peruutetun tilauksen tilalle on aina otettava uusi tilaus, jos sellainen on tarjolla (Kela 2013). Kommenteista voi lukea sen, että tilauksesta kieltäytymisen mahdollisuuteen saattaa vaikuttaa myös se, että millaisessa yrityksessä työskentelee. Suuremmissa yrityksissä tilauksia voidaan siirtää yrityksen sisällä tulkilta toiselle, mutta toiminimellä työskentelevien tilanne saattaa olla aivan toinen.

Kalelan pro gradu -tutkielmassa (2010, 60) tulkit eivät tuoneet esille suoria pätevyyden määritelmiä, vaan kuvasivat pätevyyttä enemmänkin yleisellä tasolla. Blogin kommentteistakaan ei voi sanoa suoraan, että mitä mieltä tulkit ovat pätevyyden määrittelemisestä. Kommenttien perusteella voi kuitenkin sanoa, että pätevyyden määritteleminen on hankalaa, on myös vaikea sanoa, kuka on oikea henkilö määrittelemään pätevyyttä. Olosuhteet vaikuttavat tulkkaustilanteeseen paljon ja pätevyysvaatimukset saattavat tulla esille vasta paikan päällä, voi esimerkiksi olla, että toinen osapuoli onkin englanninkielinen (mt., 61). Tulkkien mukaan on myös vaikeaa tietää, milloin tilaisuus on liian haastava, voi nimittäin esimerkiksi olla niin, että tulkki ei ole saanut riittävästi etukäteistietoa tilaisuuden sisällöstä tai luonteesta (mt., 65). Tulkin eettistä toimintaa ei korostettu pätevyyttä määriteltäessä (mt., 60). Blogissakaan pätevydestä puhuttaessa eettistä toimintaa ei mainittu ollenkaan.

Merkittävä syy siihen, miksi tulkit eivät tuo jääviyttään esille, voi olla tulkin ammatillinen ja henkilökohtainen suhde asiakkaaseen ja siihen ryhmään, jota asiakas edustaa. Tulkit ovat todennäköisesti hyvin tietoisia jääväamisensä seurauksista. Pahimmillaan siitä seuraa se, että asiakas ei voi osallistua tai jatkaa osallistumistaan ilman tulkkia. Tulkin työn lähtökohtana on kuitenkin asiakkaiden osallisuuden mahdollistaminen. Jäävinä tulkkaaminen saattaa asettaa tulkin tukalaan asemaan, mutta tulkit pitävät sitä usein parempana vaihtoehtona tulkkauksen keskeyttämiseen verrattuna. Jääviyden huomiotta jättämisen seuraukset, kuten tulkin ammattikunnan arvostuksen ja tulkkauksen laadun heikentyminen eivät tunnu yhtä merkittävilä kuin se, että asiakas voisi osallistua. (Kalela 2010, 83.) Jääviydestä voi huomauttaa kuka tahansa tilaisuuteen osallistuva, tulkki itse, tulkin tilaaja, muut asiakkaat tai joku muu tilaisuudessa läsnä oleva (mt., 78).

#### 4.3.3 Valmistautuminen

Viittomakielen tulkkien ammattisäännöstön kuudennessa sanotaan, että tulkki valmistautuu ajoissa ja huolellisesti tehtävänsä.

Blogiin kirjoittamani alustus: Annetaanko tulkeille mahdollisuus valmistautua tehtäviinsä huolellisesti, jos ne saattavat muuttua vielä edellisenä päivänä tai tulla vasta muutamaa tuntia ennen kyseistä tulkkaustilannetta?

Blogissa kommentoineet tulkit pitivät valmistautumista heidän oikeutenaan enemmänkin kun velvollisuutena. He nostivat esille sen, että tulkit joutuvat usein tulkkaamaan ilman, että heillä on ollut aikaa valmistautua. Tilausten vaihtumisen seurauksena tulkit saattavat valmistautua toimeksiantoon, joka lähempänä toteutumista muuttuukin joksikin toiseksi. Tulkkaustoimeksiantojen tilaukset saattavat tulla niin lyhyellä varoitusaajalla, että niihin ei ehdi valmistautua, eikä ottamaan yhteyttä kyseiseen tilaukseen tekijään pyytääkseen valmistautumismateriaalia. Kommenteista voi lukea, että yrityskohtaisia eroja valmistautumisajan palkallisuudesta löytyy, osassa yrityksistä valmistautumisaikaa saa tarvittaessa ja osassa voidaan olla hyvinkin tiukkoja myönnettävästä valmistautumisajasta. Tulkit eivät mielellään tekisi töitä palkatta, mutta valmistautumista on tehtävä myös omalla ajalla. Kela ei maksa valmistautumisajasta palvelun tuottajille (Kela 2013). Ammattisäännöstö koskee vain tulkkeja, joten yritykset, joissa tulkit työskentelevät ja Kela eivät välttämättä huomioi sen tärkeyttä. Kommentoineet tulkit ovat sitä mieltä, että tulkkauksen laadun sekä asiakkaan että tulkin edun kannalta olisi tärkeää, että tulkki tietäisi, mitä on menossa tulkkaamaan. Tulkit nostavat esille sen, että kaikkiin tulkkauksiin ei tarvitse valmistautua tuntitolkulla, vaan niihin riittää vain tilaukseen tutustuminen. He ovat myös sitä mieltä, että muutokset kuuluvat tulkin arkeen ja aina kaikkeen ei vain voi valmistautua.

#### 4.3.4 Itsestään selvää vai ei?

Tein blogiin alustuksen, joka oli otsikoitu Itsestään selvää vai ei? Alustuksessa sanottiin: Osa säännöistä kuulostaa itsestään selviltä ja helposti noudatettavilta. Mutta onko asia näin? Tarvitseeko ammattietiikassa mainita, että tulkki osoittaa solidaarisuutta ammattikuntaansa kohtaan tai tulkki käyttäytyy toimeksiannon yhteydessä moitteettomasti? Ovatko nämä asiat itsestään selviä vai onko ne syytä mainita ammattieettisissä säännöissä?

Alustuksen alle kommentoineet tulkit olivat sitä mieltä, että solidaarisuus ammattikuntaa kohtaan tai moitteettomasti käyttäytyminen eivät ole kaikille alalla työskenteleville



itsestään selviä asioita. Tulkkien mielestä ammattisäännöstössä on hyvä mainita nämä asiat. Moitteettomasti käyttäytyminen katsottiin jokaisen omaksi asiaksi, ihmisillä kun on erilaiset käsitykset siitä, mitä moitteettomasti käyttäytyminen tarkoittaa. Kommentoijat pitivät tärkeänä sitä, että kaikki alalla työskentelevät viittomakielen tulkit käyttäytyisivät samalla tavalla, vaikkakaan mitään yleisiä sääntöjä esimerkiksi siitä, että voiko tulkki mennä asiakkaan kyydillä, ei ole. Jos yksi tulkki tekee eri tavalla kun, miten yleisesti toimitaan, sillä on vaikutusta muiden tulkkien työskentelyyn, muut joutuvat sitten selittelemään miksi itse toimivat niin kuin toimivat.

Solidaarisuus ymmärrettiin kommenttien perusteella kahdella eri tavalla. Kaksi kommentoijista ymmärsi solidaarisuuden nimenomaan yhteisten pelisääntöjen noudattamisena. Kun taas kaksi kommentoijaa ajatteli, että solidaarisuudella tarkoitetaan enemmänkin yhteen hiileen puhaltamista. Esimerkiksi paritulkkauksessa tulkkien olisi tärkeää tehdä yhteistyötä ja tavoitella mahdollisimman hyvää tulkkausta. Hyvällä yhteishengellä tuoden molempien osaamisalueet esiin, tulkkauksen lopputulos on parempi. Solidaarisuus miellettiin myös rakentavan palautteen antamiseksi ja tukemiseksi. Kriittinen ja itseään korostava toiminta taas katsottiin epäsolidaariseksi. Tärkeänä pidettiin sitä, että tavoitellaan yhteistä etua eikä ajatella vain itseään.

Kokkosen opinnäytetyössään (2012) haastattelemat tulkit olivat sitä mieltä, että tulkkaukspalveluiden Kelalle siirtymisellä ja kilpailutuksella on ollut vaikutusta tulkkien solidaarisuuteen. He kokivat, että kilpailutuksen myötä eri palveluntuottajilla (tulkkaukspalvelua tarjoavat yritykset) työskentelevät tulkit eivät halua enää keskustella keskenään. Yritysten sisäinen solidaarisuus koettiin kuitenkin hyväksi. Tulkit kokivat myös tarpeelliseksi erilaisten tapahtumien järjestämisen ammattikunnan solidaarisuuden lisäämiseksi. He olivat sitä mieltä, että pienen ammattikunnan sisäinen yhteistyö on tärkeää ja sen avulla päästään tavoitteisiin ja vaalitaan yhteisiä tärkeitä arvoja. (26-27.)

#### 4.3.5 Säännöt vai ohjeet?

Tutkimukseni avulla halusin selvittää, pitäisikö viittomakielen tulkkien ammattisäännöt muuttaa enemmän ohjeiksi, joten tein blogiin alustuksen kyseiseen asiaan liittyen. Alustukseksi kirjoitin: Pitäisikö ammattieettisten sääntöjen olla pikemminkin ohjeita

vai tarvitaanko sääntöjä? Esimerkiksi Ruotsissa ja Englannissa viittomakielen tulkeilla ei ole eettisiä sääntöjä vaan ohjeita/suuntaviivoja.

Sääntöjen muuttamista ohjeiksi olisi syytä tarkastella kommentoijien tulkkien mielestä. Tulkit pohtivat sitä, että sääntöjen kirjaimellinen noudattaminen ei ole mahdollista vaan niitä on aina sovellettava tilanteen mukaan. Tulkit olivat sitä mieltä, että myös ohjeita tulee noudattaa. Yksi kommentoijista kuitenkin mietti sitä, että annettaisiinko ohje-sanaa käyttämällä tulkeille liikaa varaa joustaa ohjeiden noudattamisesta. Yksi kommentti otti kantaa siihen, että pitäisikö ammattisäännöstö otsikoida vaan yleisesti ammattietiikalla, eikä mainita säännöistä tai ohjeista mitään.

#### 4.3.6 Sääntöjen noudattaminen

Blogin alustus: Onko ammattietiikkaa helppo noudattaa? Tai onko siinä jotain joka aiheuttaa usein päänsärkyä ja mietiskelyä, miten tilanne tulisi hoitaa sääntöjä rikkomatta?

Sääntöjen noudattaminen on kommentoijien mielestä helppoa ja ammattietiikka ajateltiin työtä ohjaavana. Sääntöjä pidettiin työtä helpottavana tekijänä, vaikkakin niiden laveudesta mainittiin. Toinen alustusta kommentoijista tulkeista nosti esille sen, että olisi hyvä, jos myös asiakkaat, niin kuulevat kun viittomakielisetkin, olisivat tietoisia tulkkien ammattietiikasta. Joskus asiakkaat odottavat tulkin tekevän sellaisia asioita, jotka eivät hänelle kuulu. Eettisten ohjeiden tarkoituksena on toimia ammattikunnan jäsenten toimintaa säätelevinä normeina, pitää yllä asiakkaiden luottamusta ammattikuntaa kohtaan, lisätä ammattikunnan tiivyyttä sekä suojata ammattikunnan jäseniä. Ohjeita voidaan käyttää apuna eettisessä harkinnassa, ne osoittavat millaisiin asioihin ammatin harjoittamisessa tulisi kiinnittää huomiota. (Juujärvi, Myyry & Pessa 2007, 54.) Kommentoijet tulkit olivat sitä mieltä, että ammattisäännöstö antaa hyvät raamit työskentelylle.

#### 4.3.7 Asioimistulkki ammattisäännöksen päivitys

Asioimistulkki ammattisäännöstö on tällä hetkellä päivityksen alla. Haastattelin Kuurojen Liiton erityisasiantuntijaa Virpi Thurénia päivitykseen liittyen. Haastattelusta nousi esille monia asioita. Asioimistulkki ammattisäännöstöä ollaan päivittämässä,

koska edellisestä päivityksestä on jo aikaa. Alalla on tapahtunut monia muutoksia päivityksen jälkeen, kuten esimerkiksi koulutus on kehittynyt. Säännösten päivityksellä halutaan saada siihen selkeyttä sekä tuoda säännöstö niin sanotusti tähän päivään. Säännöstöä ollaan tiivistämässä nykyisestä viidestätoista säännöstöstä kahdeentoista. Asioimistulkkien ammattisäännösten sääntöjen järjestystä ollaan myös muuttamassa. Uudessa järjestyksessä mainitaan ensin niin sanotut säännösten peruspilarit ja sen jälkeen säännöt mainitaan siinä järjestyksessä, jossa ne tulkkauksen toimeksiannon aikanakin tulevat esille.

Päivityksellä halutaan tuoda säännöstöön selkeyttä ja sen terminologiaa on tarkoitus muuttaa laeissa käytettävien termien kanssa yhtäläisiksi. Hallintolaissa puhutaan salassapitovelvollisuudesta eikä vaitioloovelvollisuudesta, joten säännöstöön ollaan muuttamassa termi vaitioloovelvollisuus salassapitovelvollisuudeksi. Myös solidaarisuus termi ollaan poistamassa, sillä se katsotaan vanhanaikaiseksi, termi korvataan muotoilemalla kuudes sääntö, tulkki on solidaarinen ammattikuntaansa kohtaan, uudelleen. Uudelleen muotoiltua sääntöä ollaan kirjaamassa muotoon: tulkki ei toimi ammattikuntaa haittaavalla tavalla. Solidaarisuus termi katsotaan ongelmalliseksi senkin takia, että sillä saatetaan peitellä toisen tulkin sopimatonta käytöstä. Tulkit saattavat kokea, että he eivät voi tai uskalla moittia toisen käyttäytymistä, sillä se ei olisi solidaarista. Uudelleen muotoilulla saadaan aikaan se, että tulkit eivät haittaa ammattikuntaansa omalla toiminnallaan, eikä sitä sallita myöskään toisilta.

Asioimistulkkien ammattisäännösten päivittämisen tavoitteena on saada se sellaiseen muotoon, että se sopisi sekä puhuttujen kielten tulkeille, että viittomakielen tulkeille. Säännöstöön on tarkoitus tehdä kaksi erillistä selitysosiota siitä, mitä milläkin säännöllä tarkoitetaan. Toinen selitysosio olisi tarkoitettu tulkeille ja siinä mainittaisiin kaikki sääntöön liittyvät poikkeukset, esimerkiksi salassapitovelvollisuuden selitysosiossa mainittaisiin kuurosokeiden tulkkiringit ja niiden sisällä tehtävä tarpeellinen tiedonvaihto. Toinen selitysosio taas olisi tarkoitettu tulkkien asiakkaille jaettavaksi. Työryhmä, joka työskentelee päivityksen parissa, kokoontuu seuraavan kerran järjestämässään seminaarissa 13.4.2013. Seminaarissa käsitellään säännöstöstä tehtyä ensimmäistä versiota, jota voidaan vielä tarvittaessa muotoilla uudelleen. Päivityksen tekeminen on hidasta ja sen valmistumisesta ja käyttöön otosta ei ole vielä tarkempaa tietoa. Haastatteluni kysymyksistä (Liite 4) jätin käsittelemättä neljännen kysy-

myksen ja siihen liittyvät alakysymykset, sillä asioimistulkki ammattisäännöstä olisi tarkoitus tulla myös viittomakielen tulkeille sopiva.

## 5 POHDINTA

### 5.1 Tutkimuskysymysten vastaukset

Asetin tutkimuskysymyksiksi:

1. Pitäisikö viittomakielen tulkki ammattisäännöstä päivittää?
2. Millaisia muutoksia viittomakielen tulkki ammattisäännöstönsä esittävät?

Sain tutkimuskysymyksiini vastauksia. Blogissa kommentoineet viittomakielen tulkit olivat sitä mieltä, että ammattisäännöstön päivitys olisi tarpeen. Ammattisäännöstöstä haluttaisiin selkeämpi ja paremmin tulkki työskenlyä tukeva. Siinä on lisäksi sellaisia vaatimuksia, joiden noudattaminen on haastavaa. Mikäli asioimistulkki ammattisäännöstön päivitys toteutuu niin kuin sitä on suunniteltu, on myös viittomakielen tulkeille tulossa uusi päivitetty ammattisäännöstö, jossa on huomioitu niitä asioita, joihin viittomakielen tulkit kaipasivat päivitystä, kuten muotoilun selkeytystä ja termien vaihtamista ymmärrettävämmiksi. Asioimistulkki ammattisäännöstössä tulee olemaan selitysosiot jokaisesta säännöstä, tämä helpottaa sääntöjen ymmärrettävyyttä. Lisäksi selitysosioon ollaan kirjaamassa mahdolliset poikkeustapaukset, kuten esimerkiksi, kuinka salassapitovelvollisuutta noudatetaan kuurosokeiden tulkki-ringeissä.

### 5.2 Tutkimustulosten analysointi

Blogista ja Esa Kalelan pro gradu -tutkielmasta nousseiden asioiden perusteella mielestäni sääntöä numero yksi, tulkit noudattaa ehdottomasti vaitiolovelvollisuutta, on syytä tarkastella. Säännön ehdottomuudesta aiheutuvat ongelmat olisi syytä huomioida säännön asettelussa. Voisiko sanan ehdoton mahdollisesti poistaa tai voisiko sääntöä avata enemmän erillisessä seliteosiossa, joka tällä hetkellä viittomakielen tulkki

ammattisäännöstöstä puuttuu kokonaan. Selitteessä voitaisiin mainita jatkumon muodostavat tulkkauksilanteet, kuten esimerkiksi opiskelutulkkauksipaikat, jossa tulkit vaihtuvat, mutta joissa asiakkaan edun mukaista olisi, jos tulkit jakaisivat tietoja keskenään. Selitteessä voisi myös mainita, että tietojen jakamiselle on syytä pyytää lupa asiakkaalta.

Blogin kommentteista voi lukea, että vaitiolovelvollisuuteen liittyvissä asioissa, rajan veto saattaa olla hyvinkin vaikeaa. Kalelan pro gradu -tutkielmassaan haastattelemat tulkit olivat sitä mieltä, että he voivat jakaa tulkkauksen toimivuuden kannalta välttämättömät tiedot, jos heillä on yhteinen asiakas. He mainitsivat myös sisäpiirijutut, esimerkiksi sen, että kuka on asiakkaan paras kaveri. (Kalela 2010, 47.) Jos miettään esimerkiksi asiakkaan parhaan kaverin nimen kertomista, mielestäni tämä menee jo henkilökohtaisten asioiden puolelle. Totta kai tulkkia saattaa helpottaa tieto, siitä kuka asiakkaan paras kaveri on, jos se tulee jossakin vaiheessa itse tulkkauksilanteessa ilmi, mutta en usko, että se on tulkkauksen kannalta mitenkään välttämättömyyttä. Tämänkaltaiset tiedot eivät ole mielestäni tulkkauksen toimivuuden kannalta välttämättömiä. Kun taas esimerkiksi yhteisesti sovittujen viittomien jakaminen, voi tehdä tulkkauksesta sujuvampaa.

Mielestäni jääviyttä ja pätevyyttä on hyvä arvioida ennen tulkkauksilaisuutta, mutta tulkkien mielipiteistä ja Kalelan pro gradu -tutkielmasta nousee esille, että se ei ole helppoa. Kuten aiemminkin jo mainitsin, niin Kela hyväksyy tulkkina toimimisen rajoitteiksi vain uskonnolliset tilaisuudet, lähiomaiset asiakaskunnassa sekä sellaiset terveydelliset rajoitteet esimerkiksi allergiat, jotka estävät työskentelyn tietyssä ympäristössä. (Kela 2010.) Näillä syillä ei ole tekemistä tulkin pätevyyden kanssa. Säännöstössä sanotaan, että tulkki ottaa vastaan toimeksiannon vain, jos hänellä on siihen tarpeellinen pätevyys ja jossa hän ei ole jäävi (Suomen Viittomakielen Tulkit ry 2012e). Ammattisäännösten noudattaminen on lähes mahdotonta, jos tulkki ei voi kieltäytyä toimeksiannosta riittämättömään pätevyytensä vedoten. Yhdessä blogin kommentissa mainittiin, että tulkin oli otettava tulkkauksilaisuus vastaan, vaikka hän koki, että hänellä ei ole siihen riittävää pätevyyttä. Tällä säännöllä voitaisiin varmistaa oikean tulkin päätyminen oikeaan paikkaan, mutta säännön noudattamiseen tulisi tarjota paremmat mahdollisuudet.

Ammattisäännöstön kuudennessa säännössä, tulkki valmistautuu ajoissa ja huolellisesti tehtäväänsä, käytettyjä sanoja olisi syytä miettiä. Tutkimukseni perusteella voin sanoa, että tulkeilla ei ole aina mahdollisuutta valmistautua ajoissa ja huolellisesti tehtäväänsä niin kuin ammattisäännöstössä veloitetaan. Tulkit selvästi haluaisivat valmistautua toimeksiantoihinsa paremmin. Mielestäni Kelan olisi syytä pohtia asiaa ja esimerkiksi mahdollistaa valmistautumisesta laskuttaminen. Kela voisi, vaikka eritellä toimeksiannot joihin valmistautumisesta voisi laskuttaa. Tulkit kaipaisivat palkallista valmistautumisaikaa haastavampiin toimeksiantoihin, tällä hetkellä tilanne on se, että tulkit joutuvat käyttämään omaa aikaa valmistautumiseen. Tulkkauksen laadun takaamiseksi, olisi hyvä, jos tulkit voisivat valmistautua työajallaan. Blogikirjoituksista voi lukea, että valmistautumisajan palkallisuudessa on yritysten välisiä eroja.

Itse ajattelen, että ohjeiden käyttö sääntöjen sijaan voisi olla parempi. Sääntö on tavallisesti kirjallisessa muodossa oleva yleisesti velvoittava lausuma jostakin menettelytavasta tai muusta sellaisesta (SuomiSanakirja.fi 2012d). Ohje taas on johonkin menettelyyn tai toimintaan opastava lausuma, neuvo, opastus tai kehoitus (SuomiSanakirja.fi 2012c). Eettiset ohjeet ovat yleensä hyvin yleisellä tasolla ja ongelmallisissa tilanteissa niihin nojautuminen ei ole aina mahdollista, tarvitaan myös herkkyttä tunnistaa erilaisia eettisiä ongelmatilanteita (Juujärvi, Myyry & Pessa 2007, 54). Viittomakielen tulkkien ohjeistus ohjeiden avulla antaisi mielestäni enemmän pelivaraa hankalissa ja jatkuvasti vaihtelevissa tilanteissa toimimiselle.

Ammattisäännöstössä solidaarisuuden mainitseminen on tärkeää. Olisi kuitenkin hyvä selvittää, että mitä sillä tarkoitetaan, kaikille tulkeille solidaarisuus ja säännön olemassa olon asettamat vaatimukset eivät ole itsestään selviä. Eri palveluntuottajille työskentelevät tulkit voisivat kokoontua keskustelemaan aiheesta, tällä tavoin saataisiin ehkä myös niin sanottuja yhteisiä pelisääntöjä tarkemmiksi.

### 5.3 Tutkimuksen toteutuksen arviointi

Yksi tutkimuksen tärkeimmistä eettisistä periaatteista liittyy tutkimustulosten paikkansa pitävyden tarkistamiseen, yleistettävyyteen sekä julkistamiseen. Tutkijan tulisi koetella tulosten luotettavuutta ja yrittää todistaa niiden virheellisyyttä. Joskus tapahtuu niin, että tutkija liioittelee tulostensa yleistettävyyttä. (Mäkinen 2006,102.) Blogissa

kommenttien määrä jäi melko suppeaksi. Olin blogia laatiessani ajatellut saavani enemmän kommentteja. Tutkimukseni tuloksia ei voi pitää yleispätevänä vaan ne ovat ennemminkin yksittäisten tulkkien ajatuksia. Yleistyksiä ei voi tehdä siitäkään syystä, että en tiedä, esimerkiksi sitä, että edustavatko kommentoineet tulkit vain tiettyä aluetta Suomesta tai ovatko kaikki kommentoijat samaa ikäluokkaa. Kommentteista sai kuitenkin kuvan siitä, millaisia ajatuksia viittomakielen tulkeilla on ammattietiikkaan liittyen.

Markkinoin mielestäni blogia hyvin ja uskon tavoittaneeni suuren määrän viittomakielen tulkkeja. En tiedä olisiko blogiin tullut enemmän kommentteja, jos olisin tehnyt sen aikaisemmin, esimerkiksi viime syksynä. Näin keväisin monet opiskelijat tekevät opinnäytetöitä ja voi olla, että tulkit eivät ole jaksaneet vastata kaikille. Mietin myös, että olisiko minun pitänyt antaa tulkeille enemmän aikaa blogin kommentoimiseen. Toisaalta en usko, että silläkään olisi ollut merkitystä, sillä viimeiset kommentit blogiin tulivat 24.2.2013, jonka jälkeen olisi ollut vielä vajaa viikko aikaa kommentoida.

Tekemäni alustukset (Liite 3) saattoivat vaikuttaa siihen, millä tavalla tulkit niitä kommentoivat. Alustuksien tarkoituksena oli esittää joitakin ajatuksia hiukan karrikoidusti, jotta ne herättäisivät keskustelua. En kuitenkaan usko, että tällä on merkitystä tutkimukseni luotettavuuden näkökulmasta. Luotettavuutta arvioitaessa on syytä myös ottaa huomioon se, että blogi oli julkinen ja kuka tahansa pystyi kommentoimaan sitä. Kommentteista oli mielestäni nähtävissä se, että kommentoijat tiesivät, mistä puhuivat, joten näin ollen voin olettaa, että he olivat ammatiltaan viittomakielen tulkkeja.

Asiantuntija haastattelussa aineiston keruun tavoitteena on tuottaa kuvaus jostakin ainutkertaisesta tapahtumakulusta tai ilmiökentästä (Alastalo ym. 2010, 372). Sain opinnäytetyötäni ajatellen erittäin hyödyllistä tietoa toteuttamastani haastattelusta. Sain asioimistulkkien ammattisäännöstöstä niin kattavan tiedon, mitä siitä tällä hetkellä pystyi sanomaan. Tämä oli työni kannalta tärkeää, sillä nyt näyttäisi siltä, että asioimistulkkien ammattisäännöstö tulisi myös viittomakielen tulkkien käytettäväksi. Tutkimukseni tuloksista voi olla hyötyä myös asioimistulkkien ammattisäännöstöä päivittävälle työryhmälle.

#### 5.4 Jatkotutkimukset

Jos asioimistulkkien ammattisäännösten päivittäminen toteutuu niin, että se otetaan käyttöön myös viittomakielen tulkeille, olisi mielenkiintoista saada tietää, millä tavalla viittomakielen tulkit ottavat uuden säännösten vastaan ja onko sillä vaikutusta heidän työskentelynsä. Voisi tutkia, että koetaanko uusi säännöstö paremmaksi kuin tällä hetkellä käytetty viittomakielen tulkkien ammattisäännöstö ja miten tulkit huomioivat uuden säännösten. Olisi mielenkiintoista tietää myös, millä tavoin tulkkeja tiedotetaan uudesta säännöstöstä, onko esimerkiksi Kelalla osuutta tiedotukseen vai onko vastuu tiedottamisesta palveluntuottajilla vai saavatko tulkit tietää uudesta säännöstöstä Suomen Viittomakielen Tulkit ry:n kautta. Viittomakielen tulkkien asiakkaiden ajatuksia uudistuneesta ammattisäännöstöstä voisi myös tutkia ja mikäli asiakkaille jaettava selitysosio toteutetaan, heidän mielipiteitään siitä voisi selvittää.



## LÄHTEET

Alastalo, Marja & Åkerman, Maria 2010. Asiantuntija haastattelun analyysi: faktojen jäljillä. Teoksessa Ruusuvoori, Johanna & Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino.

Finlex 2013. Laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta. Viitattu 26.3.2013. [http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20100133?search\[type\]=pika&search\[pika\]=tulkkauspalvelu](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20100133?search[type]=pika&search[pika]=tulkkauspalvelu)

Humanistinen ammattikorkeakoulu. Tulkkaukseen valmistautuminen. Viitattu 25.3.2013. <http://www.opiskelutulkki.fi/tulkille/tulkkaukseen-valmistautuminen>

Juujärvi, Soile & Myyry, Liisa & Pessa, Kaija 2007. Eettinen herkkyys ammatillisessa toiminnassa. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Kalaja, Paula & Alanen Riikka & Dufva, Hannele 2011. Kieltä tutkimassa. Tutkielman laatijan opas. Helsinki: Finn Lectura.

Kalela, Esa 2010. Etiikka tulkkaustilanteissa viittomakieli- ja kuulovammaisalalla. Helsinki: Kuuloliitto ry.

Kela 2010a. Vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelun palveluntuottajien koulutus. Viitattu 21.3.2013. [http://www.kela.fi/in/internet/liite.nsf/NET/270810075105NJ/\\$File/Tulkkauspalveluntuottajat.ppt?OpenElement#284,12,Aikaikkuna](http://www.kela.fi/in/internet/liite.nsf/NET/270810075105NJ/$File/Tulkkauspalveluntuottajat.ppt?OpenElement#284,12,Aikaikkuna)

Kela 2013b. Hae oikeutta tulkkaukseen. Viitattu 26.3.2013. <http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/240810094556KP?OpenDocument>

Kela 2013c. Kuulo-, kuulonäkö- ja puhevammaisten tulkkauspalvelut. Viitattu 27.3.2013. <http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/150609125857PB?OpenDocument>

Kela 2013d.. Tietoa palveluntuottajille. Viitattu 25.3.2013 <http://kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/090710131725NJ?OpenDocument>

Kela 2013e. Tulkkiprofiili. Kuulo- ja kuulonäkövammaisten tulkit. Viitattu 25.3.2013 [http://kela.fi/in/internet/liite.nsf/NET/090710131354NJ/\\$File/Tulkkiprofiili%20KUVA-tulkit.pdf?OpenElement](http://kela.fi/in/internet/liite.nsf/NET/090710131354NJ/$File/Tulkkiprofiili%20KUVA-tulkit.pdf?OpenElement)

Kela 2013f. Vammaisten tulkkauspalvelun välitysjärjestelmä. Viitattu 25.3.2013 <http://kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/260810140527NJ?OpenDocument>

Kela 2013g. Vammaisten tulkkauspalvelut. Viitattu 26.3.2013. <http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/240510155837KP?OpenDocument>

Kenttälä, Heidi 2013. Suomen Viittomakielen Tulkit ry:n jäsenmäärät. Email henna.raitanen@gmail.com 8.4.2013

Kokkonen, Kati 2012. ”Ei ihan niin kuin ennen” : Itäsuomalaisten viittomakielen tulkkien käsityksiä ammattietikasta tulkkauspalvelun Kelalle siirtymisen jälkeen. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulun perustutkinnon opinnäytetyö.

Kuurojen Liitto ry. Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä. Viitattu 29.10.2012.  
<http://www.kl-deaf.fi/fi-FI/tulkki-toiminnan-yhteistyoryhma/>

Mäkinen, Olli 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Ojasalo, Katri & Moilanen, Teemu & Ritalahti, Jarmo 2009. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: WSOYpro Oy.

Oulaisten ammattiopisto. Ammattietikka. Viitattu 18.11.2012.  
[http://instituutti.yritysnet.com/virtuaalimerkonomi/Filosofia\\_ja\\_etiikka/kaupal\\_etiikka/doc/Kaupallinen\\_etiikka-7.htm](http://instituutti.yritysnet.com/virtuaalimerkonomi/Filosofia_ja_etiikka/kaupal_etiikka/doc/Kaupallinen_etiikka-7.htm)

Registry of Interpreters for the Deaf 2013. NAD-RID code of professional conduct. Viitattu 29.3.2013. <http://www.rid.org/UserFiles/File/pdfs/codeofethics.pdf>

Saarikoski, Petri & Suominen Jaakko & Turtiainen Riikka & Östman Sari 2009. Funetista Facebookiin. –Internetin kulttuurihistoria. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press Oy Yliopistokustannus, HYY-yhtymä.

Salmi, Eeva & Laakso Mikko 2005. Maahan lämpimään. Suomen viittomakielisten historia. Helsinki: Kuurojen Liitto ry.

Sosiaali- ja terveysministeriö. Tulkkauspalvelun järjestämisvastuu siirtyy kunnilta Kelalle syyskuun alussa. Viitattu 29.10.2012.  
<http://www.stm.fi/tiedotteet/tiedote/-/view/1485094>

Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry. Asioimistulkin ammattisäännöstö. Viitattu 17.11.2012  
<http://www.sktl.fi/@Bin/33669/asioimistulkin+ammattis%C3%A4%C3%A4nn%C3%B>

Suomen Viittomakielen Tulkit ry 2012a. Historiaa. Viitattu 28.10.2012.  
<http://www.tulkit.net/svt-ry/historiaa/>

Suomen Viittomakielen Tulkit ry 2012b. SVT ry. Viitattu 28.10.2012.  
<http://www.tulkit.net/svt-ry/>

Suomen Viittomakielen Tulkit ry 2012c. Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä. Viitattu 15.11.2012. <http://www.tulkit.net/viittomakielen-tulkit-suomessa/ammatti/tulkkitoiminnan-yhteistyoryhma/>

Suomen Viittomakielen Tulkit ry 2012d. Tulkkirekisteri. Viitattu 28.10.2012.  
<http://www.tulkit.net/viittomakielen-tulkit-suomessa/ammatti/tulkkirekisteri/>

Suomen Viittomakielen Tulkit ry 2012e. Viittomakielen tulkin ammattisäännöstö. Viitattu 28.10.2012

<http://www.tulkit.net/viittomakielen-tulkit-suomessa/ammatti/viittomakielen-tulkin-ammattisaannosto/>

Suomisanakirja.fi 2013a. Esteellinen. Viitattu 28.4.2013.  
<http://www.suomisanakirja.fi/esteellinen>

Suomisanakirja.fi 2013b. Jäävi. Viitattu 28.4.2013.  
<http://www.suomisanakirja.fi/j%C3%A4%C3%A4vi>

Suomisanakirja.fi 2013c. Ohje. Viitattu 31.3.2013.  
<http://suomisanakirja.fi/ohje>

Suomisanakirja.fi 2013d. Sääntö. Viitattu 31.3.2013.  
<http://suomisanakirja.fi/s%C3%A4%C3%A4nt%C3%B6>

Sveriges teckenspråkstolkars förening. Riktlinjer för tolketik på teckenspråk. Viitattu 16.11.2013. <https://sites.google.com/site/teckenspraakstolkarsfoerening/etiska-riktlinjer/etiska-riktlinjer-teckenspraak>

The Independent Registration Panel for British Sign Language/ English Interpreters. Code of Ethics 2008-2009. Viitattu 15.11.2012.  
[http://www.cacdp.org.uk/interpreters/registered\\_lsp/BSLEngInt/CodeofEthics.pdf](http://www.cacdp.org.uk/interpreters/registered_lsp/BSLEngInt/CodeofEthics.pdf)

Työelämän verkko-opisto. Työelämäsanasto. Ammatillinen pätevyys. Viitattu 28.4.2013. <http://www.tyoelamasanasto.fi/a/amatillinen-patevyys/>

## LIITTEET

### LIITE 1, VIITTOMAKIELEN TULKIN AMMATTISÄÄNNÖSTÖ

Tämä ammattisäännöstö sitoo kaikkia niitä tulkkeja, jotka on merkitty yllä mainittujen järjestöjen pitämään tulkkirekisteriin. Tämä ammattisäännöstö on hyväksytty tulkkitoiminnan yhteistyöryhmän kokouksessa lokakuun 3. päivänä 1996 ja se on päivitetty 20.9.1999.

#### AMMATTIETIIKKA

- 1) Tulkki noudattaa ehdotonta vaitiolovelvollisuutta.
- 2) Tulkki ei käytä väärin mitään tulkkauksen yhteydessä tietoonsa tullutta.
- 3) Tulkki ottaa vastaan toimeksiannon vain, jos hänellä on siihen tarpeellinen pätevyys ja jossa hän ei ole jäävi.
- 4) Tulkki kunnioittaa ja tukee asiakkaidensa itsenäisyyttä ja itsemääräämisoikeutta.
- 5) Tulkki osoittaa solidaarisuutta ammattikuntaansa kohtaan.
- 6) Tulkki valmistautuu ajoissa ja huolellisesti tehtäväänsä.
- 7) Tulkki käyttäytyy toimeksiannon yhteydessä moitteettomasti.
- 8) Tulkki on puolueeton eikä anna henkilökohtaisten asenteidensa tai mielipiteidensä vaikuttaa työnsä laatuun.
- 9) Tulkki kehittää jatkuvasti ammattitaitoaan.
- 10) Jos tulkki toimii sellaisessa asiakastyössä, jossa asiakkaat ovat myös tulkkipalvelun käyttäjiä, hän toimii niin että ammattiroolit eivät sekoitu.

#### AMMATTISÄÄNNÖSTÖN RIKKOMINEN

Mikäli tulkin todetaan toimineen tämän ammattisäännöstön vastaisesti, ryhtyy tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä tulkkirekisterin säännöissä määrättyihin toimenpiteisiin.

#### TYÖOLOSUHTEET

Tulkkauksen laadun takaamiseksi tulkki varmistaa, että

Kuuluvuus ja näkyvyys riittävät.

Työolot ovat ergonomisesti tyydyttävät.

Tulkkaukselle annetaan riittävästi taukoja.

Tulkki tekee etukäteen suullisen tai kirjallisen työsopimuksen tilaajan kanssa sekä tarvittaessa sopii palkasta ja korvauksista työnantajan/palkanmaksajan kanssa.

Tulkki selvittää etukäteen työajan pituuden.

Tulkin aktiivinen tulkkaus aika on enintään kuusi tuntia päivässä.

Tulkkauksesta aterioiden aikana, tauoilla ja varsinaisen tilaisuuden ulkopuolella sovitaan etukäteen.

Samanaikaistulkkauksessa yli kahden tunnin toimeksiannossa tarvitaan kaksi tulkkia.

## LIITE 2, ASIOIMISTULKIN AMMATTISÄÄNNÖSTÖ

- 1) Tätä ammattisäännöstöä sovelletaan, mikäli laki tai asetukset eivät toisin määrää.
- 2) Tulkilla on vaitiolovelvollisuus.
- 3) Tulkki ei käytä väärin mitään tulkkauksen yhteydessä tietoonsa tullutta.
- 4) Tulkki ei ota vastaan toimeksiantoa, johon hänellä ei ole tarpeellista pätevyyttä tai jossa hän on jäävi.
- 5) Tulkki ei hyväksy toimeksiantoa, josta on haittaa tulkkien ammattikunnalle tai joka vähentää sen arvostusta.
- 6) Tulkki on solidaarinen ammattikuntaansa kohtaan.
- 7) Tulkki varmistaa, että työolosuhteet ovat tulkkaukseen soveltuvat.
- 8) Tulkki tekee etukäteen kirjallisen sopimuksen tulkaustoimeksiannosta ottaen ensisijaisesti huomioon liittojen suositukset. Ellei kirjallinen sopimus ole mahdollinen, tulkki ja toimeksiantaja voivat tehdä sopimuksen suullisesti.
- 9) Tulkki valmistautuu tehtäväänsä huolellisesti ja ajoissa.
- 10) Tulkki pyrkii kattavaan tulkkaukseen, ei jätä mitään pois eikä lisää mitään asiaankuulumatonta.
- 11) Tulkki pysyttelee puolueettoman ja ulkopuolisena eikä anna henkilökohtaisten asenteidensa tai mielipiteidensä vaikuttaa työhönsä.
- 12) Tulkki ei toimi tulkattavien avustajana tai asiamiehenä.
- 13) Tulkki ei toimeksiantonsa aikana ole velvollinen hoitamaan mitään muita kuin tulkaustehtäviä.
- 14) Tulkki käyttäytyy toimeksiannon yhteydessä tilanteen luonteen huomioiden.
- 15) Tulkki kehittää jatkuvasti ammattitaitoaan.

### Kohta 1:

Tätä ammattisäännöstöä sovelletaan, mikäli laki tai asetukset eivät toisin määrää.

### Kohta 2:

Tulkilla on vaitiolovelvollisuus.

Tulkki informoi asiakkaitaan siitä, että häntä sitoo tulkkien ammattisäännösten määrittelemä vaitiolovelvollisuus. Tulkin vaitiolovelvollisuus koskee myös hänen etukäteen saamaansa materiaalia.

### Kohta 3:

Tulkki ei käytä väärin mitään tulkkauksen yhteydessä tietoonsa tullutta.

Tulkki ei aja tulkaustilanteessa omia etujaan saadakseen itselleen taloudellista tai muuta hyötyä. Hän ei myöskään käytä tulkkauksen yhteydessä tietoonsa tullutta muiden hyödyksi tai muita vahingoittaakseen. Tulkki noudattaa suhteessaan työnantajaan/toimeksiantajaan sopimusvelvollisuuksiaan.

### Kohta 4:

Tulkki ei ota vastaan toimeksiantoa, johon hänellä ei ole tarpeellista pätevyyttä tai jossa hän on jäävi.

Tulkki ei ota vastaan toimeksiantoa, johon hänellä ei ole riittävää ammatillista pätevyyttä (ks. kohta Yleistä). Jos tulkaustilanteen aikana tulee esiin tai tapahtuu jotain sellaista, mikä estää viestinnän onnistumisen, tulkin tulee keskeyttää tulkkaus ja neuvotella asiasta tulkattavien kanssa. Tällainen tilanne voi syntyä esimerkiksi, jos aihe tai kieli ei ole se, joka on ennalta sovittu; jos aihe muuttuu sanastoltaan tulkille vieraaksi (erikoisala, ammattikieli); jos tulkaustapa on eri kuin ennalta on sovittu (vrt. myös kohta 7). Tulkki on jäävi eikä ota vastaan toimeksiantoa, mikäli hän joutuu sitä suorittaessaan sellaiseen eturistiriitaan, että tulkkauksen objektiivisuus vaarantuu. Eturistiriita syntyy mm. silloin, kun tulkki on asiassa asianosainen, tulkattavien lähisukulainen tai hänellä on voimakas tunnesuhde asianosaisiin tai hän on tulkattavien velallinen tai jos tulkattavat ovat häneen velka- tai riitasuhteessa (ks. Hallintolainkäyttölaki, 77 §)

### Kohta 5:

Tulkki ei hyväksy toimeksiantoa, joka haittaa tulkkien ammattikuntaa tai vähentää sen arvostusta.

Tulkin tulee toiminnallaan edistää ammattikunnan arvostusta. Hänen tulee toimia ammatiaan harjoittaessaan lakien ja määräysten mukaan. Mikäli tulkillä on toimeksiantoa vastaanottaessaan syytä epäillä, että tulkkaukseen liittyy rikollista tai ihmisoikeuksia loukkaavaa toimintaa, hänen ei tule hyväksyä toimeksiantoa.

Kohta 6:

Tulkki on solidaarinen ammattikuntaansa kohtaan.

Tulkki kunnioittaa ammattikuntansa jäseniä. Tämä näkyy mm. siinä, että tulkki noudattaa työssään Asioimistulkin ammatissaännöstöä. Tulkin ei tule esittää toisesta tulkista arvostelevia tai arvioivia kommentteja eikä häneltä tule niitä vaatia. Jos hän kuitenkin havaitsee toisen tulkin toimivan epäammattimaisesti, hänen tulee huomauttaa siitä tälle ja tarvittaessa ilmoittaa asiasta tulkkikeskukseen tai ammattijärjestöön ja viittomakielen tulkkien osalta myös Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmään. Jos tulkillle annetaan palautetta toisesta tulkista tai tämän toiminnasta, tulee hänen ohjata palautteen antaja ottamaan yhteyttä suoraan arvioinnin kohteena olevaan tulkkiin ja/tai tämän toimeksiantajaan tai työnantajaan.

Kohta 7:

Tulkki varmistaa, että työolosuhteet ovat tulkkaukseen soveltuvat.

Tulkki varmistaa, että hänellä on työskentelytila, joka mahdollistaa tulkkauksen. Tulkki sopii etukäteen paikasta, jossa hän istuu/seisoo tulkkauksen aikana. Paikan tulee olla sellainen, että tulkillä on esteetön näkyvyys tulkattaviin. Kuuluvuus tulee järjestää niin, että tulkki kuulee kaikkien puheenvuorot. Tarvittaessa on käytettävä äänentoistolaitteita. Etätulkkauksessa (esim. puhelin, videoneuvottelu tai kuvapuhelin) on varmistettava tulkkauksen kannalta parhaat mahdolliset olosuhteet. Tulkki valitsee paikansa siten, että hänen työturvallisuutensa on taattu eikä hänen terveytensä ole uhattuna. Tällaisia uhkia voivat olla mm. aggressiiviset asiakkaat ja altistuminen vaarallisille aineille tai tarttuville taudeille. Muita työturvallisuutta heikentäviä tekijöitä ovat mm. melu ja tupakansavu sekä näihin rinnastettavat haitat. Tulkillä on oikeus suojautua näitä vastaan tai kieltäytyä tulkkauksesta, mikäli olosuhteita ei voida muuttaa tulkkaukseen sopiviksi. Tulkillä on oikeus työrauhaan. Tulkkauksessa vaatii tulkillä täydellistä keskittymistä. Keskittymistä häiritsevät tulkkauksilanteeseen kuulumaton liikehdintä tai häly (mm. liikenteen melu avoimista ikkunoista, radio). Tulkillä on pitkien toimeksiantojen aikana oikeus pitää lepotaukoja. Tulkkauksen kuormittavuus vaihtelee tilanteesta riippuen. Yli tunnin kestävää yhtäjaksoista tulkkauksista ei suositella. Lepotaukoista on hyvä sopia etukäteen. Taukojen aikana tulkillä tulee olla mahdollisuus rauhassa palautua ja valmistautua seuraavaan tulkkauksjaksoon. Parhaiten tämä onnistuu erillisessä taukotilassa.

Kohta 8:

Tulkki tekee etukäteen kirjallisen sopimuksen tulkkauksella toimeksiannosta ottaen ensisijaisesti huomioon liittojen suositukset. Ellei kirjallinen sopimus ole mahdollinen, tulkki ja toimeksiantaja voivat tehdä sopimuksen suullisesti.

Toimeksiannosta on suositeltavaa tehdä aina kirjallinen sopimus. Sopimusta tehdessä tulisi ensisijaisesti ottaa huomioon kunkin liiton suositukset, sillä niihin on kerätty ne asiat, joista tulkin ja toimeksiantajan tulee vähintään sopia. Tällaisia ovat esimerkiksi tulkkauksen kokonaiskesto ja siihen liittyvät tauot. Kun toimeksiannosta on kirjallinen dokumentti (sopimus), voidaan siitä milloin tahansa tarkistaa, mistä on sovittu. Ellei kirjallinen sopimus toimeksiannon kiireellisyyden tai muiden syiden johdosta ole käytännössä mahdollinen, se voidaan tehdä myös suullisesti. On kuitenkin tärkeää, että tulkin ja toimeksiantajan välillä aina sovitaan tulkkauksilanteen yksityiskohdista mahdollisimman tarkasti etukäteen joko kirjallisesti tai suullisesti. Jos sopimus tehdään suullisesti, tulkin on hyvä tehdä itselleen muistiinpanot sovituista asioista. Tulkin tulee toimeksiantoa vastaanottaessaan arvioida, voiko tulkkauksista toteuttaa suunnitellulla tulkkien määrällä. Tulkkauksilanteet vaihtelevat suuresti; yhteistä kaikille tulkkauksille on kuitenkin se, että ne edellyttävät tulkillä aina täydellistä keskittymistä. Monissa konse-

kutiivitulkkaustilanteissa riittää yksi tulkki, mutta toisinaan esimerkiksi tilanteen luonne tai kesto vaatii käyttämään kahta tai useampaa tulkkia. Tulkkeen tallentamisesta ja sen jatkokäytöstä sovitaan etukäteen.

#### Kohta 9:

Tulkki valmistautuu huolellisesti ja ajoissa tehtäväänsä.

Valmistautumisella tarkoitetaan sitä, että tulkki tutustuu tulkkausaiheeseen ja sen sanastoon molemmilla kielillä ja etsii käännösvastineet termeille. Etukäteisvalmistautuminen on erityisen tärkeää, jos kysymyksessä on erikoisala. Jotta tulkin työn tavoite eli viestin välittäminen onnistuu ja kielellinen tasarvo toteutuu, tulkin on valmistauduttava tulkkaukseen etukäteen. Hänen on ennen tulkkausta tiedettävä tulkkauksen aihe, tarkka aika ja paikka, tilaaja ja tulkkauspalvelun käyttäjä (jos eri kuin tilaaja) ja heidän yhteystietonsa, jotta hän tarvittaessa voi ottaa yhteyttä saadakseen lisätietoja. On toimeksiantajien ja asiakkaiden edun (L 812 1 luku 1§ -ks. liite) mukaista, että tulkki valmistautuu tulkkaukseen. Tulkille on toimitettava mahdollisimman paljon tietoa ja materiaalia tulkkauksen aiheesta. Aineiston toimittamisen aikataulusta tulkin tulee sopia yhdessä toimeksiantajan kanssa. Kunnollinen valmistautuminen varmistaa osaltaan laadukkaan tulkkauksen. Tulkki ei ota vastaan toimeksiantoa, johon hän ei voi valmistautua sen vaatimalla tavalla. Tällaisessa tapauksessa kieltäytyminen tulkkauksesta osoittaa, että tulkki tietää omat rajansa. Hän ottaa vastaan vain tehtävän, josta hän selviytyy siten, että tulkin työn tavoite eli viestin välittäminen toteutuu asianmukaisesti. Jos tulkki ei ole materiaalin puuttumisen vuoksi voinut valmistautua tulkkaukseen etukäteen, hänellä on oikeus perehtyä asiaan ja tarvittavaan terminologiaan toimeksiannon aikana, mikä pidentää tulkkaus toimeksiannon kestoa. Tulkki voi etsiä lisätietoja myös virastojen esitteistä, Internetistä, valmiista sanastoista ja oikeuden asiakirjoista.

#### Kohta 10.

Tulkki pyrkii kattavaan tulkkaukseen, ei jätä mitään pois eikä lisää mitään asiaankuulumatonta.

Tulkin tehtävä on välittää kielelliset sekä kulttuurisidonnaiset ei-kielelliset viestit mahdollisimman kattavasti ja sisällöllisesti muuttumattomina. Mikäli tulkki ei löydä vastinetta esim. sananlaskuille, puheenparsille, harvinaisille termeille ja lyhennyksille tai niillä ei kohdekielellä ole vastinetta, tulkki pyytää puhujaa selvittämään sanomaansa ja informoi siitä kuulijaa. Tulkki ei kuitenkaan selitä asioita oma-aloitteisesti kummankaan tulkattavan kielen edustajan puolesta.

Tulkki sopii ennen tulkkauksen alkamista osanottajien kanssa siitä, että he puhuvat vuoron perään ja jaksottavat puheensa niin, että tulkki pystyy kattavaan tulkkaukseen. Tulkin tulee keskeyttää puhuja saadakseen tulkkausvuoron, jos viestin välittämisen tarkkuus kärsii puheenvuorojen pituuden tai päällekkäisyyksien vuoksi.

#### Kohta 11.

Tulkki pysyttelee puolueettomana ja ulkopuolisena eikä anna henkilökohtaisten asenteidensa tai mielipiteidensä vaikuttaa työhönsä.

Tulkin on toimittava toimeksiantoa vastaanottaessaan, sen aikana ja sen jälkeen puolueettomasti saavuttaakseen hyvän luottamussuhteen tulkattaviinsa. Tulkin puolueettomuudella tarkoitetaan sitä, että hänen henkilökohtaiset mielipiteensä tai asenteensa eivät vaikuta hänen työnsä laatuun. Jos tulkkaus-tilanteessa esiin tulleet asiat ovat tulkin oman etiikan tai moraalin vastaisia, tulkki ei näytä sitä eleillään, äänensävyllään tai sanavalinnoillaan. Jos tulkki etukäteen tietää, ettei hän pysty tulkkaustilanteessa olemaan aiheen tai tulkattavien suhteen puolueeton ja ulkopuolinen, hänen tulee kieltäytyä vastaanottamasta tulkkausta. Esimerkiksi jos tulkkauksen aihe synnyttää tulkissa niin syviä vihan, inhon, empatian yms. tunteita, että ne heijastuisivat hänen tulkkaukseensa, tulkin tulee kieltäytyä vastaanottamasta toimeksiantoa tai keskeyttää jo aloittamansa työtehtävä. Tulkki toimii tulkkaustilanteessa viestin välittäjänä eikä ota kantaa käsiteltävään asiaan tai aiheeseen. Tulkki on kuitenkin yksi viestintätilanteen osapuolista, joten hänen läsnäolonsa vaikuttaa tilanteeseen.

#### Kohta 12:

Tulkki ei toimi tulkattavien avustajana tai asiamiehenä.

Tulkin vastuulla on välittää viesti. Tulkki ei anna tulkattaville neuvoja tai ohjausta asian hoitamisessa.

Kohta 13.

Tulkki ei toimeksiantonsa aikana ole velvollinen hoitamaan mitään muuta kuin tulkaustehtäviä.

Tulkin tehtävä tulkaustilanteessa on viestin välittäminen, jotta tulkattavien välinen kielellinen tasa-arvo toteutuu. Tulkin tehtäviin ei kuulu esim. tulkattavien kuljetus tai saattaminen tai lomakkeiden täyttö. Kirjallisista töistä kuten käännöksistä tulee aina sopia erikseen (ks. suositukset liite). Tulkki välittää viestejä vain tulkaustilanteessa; hän ei keskustele esille tulleista asioista tulkaustilanteen ulkopuolella.

Kohta 14.

Tulkki käyttäytyy toimeksiannon yhteydessä tilanteen luonteen huomioiden

Tulkki selvittää etukäteen tulkaustilanteen luonteen, jotta hän voi sovittaa esiintymisensä ja pukeutumisensa siihen sopivaksi. Erilaiset tulkaustilanteet vaativat erilaista käyttäytymistä. Tulkki sovittaa käytöksensä tilanteessa läsnä olevien kulttuuriin sopivaksi. Tulkin käytös ei saa haitata tilanteen sujuvuutta; joustavuus ja tilannetaju ovat tarpeen. Tulkki ottaa pukeutumisessaan huomioon kulttuuriset näkökohdat sekä muut olosuhteet (esim. sää ulkona tapahtuvissa tulkkausissa). Tulkin pukeutumisen tulee myös olla tilanteen mukaista siten, ettei se kiinnitä ylimääräistä huomiota.

Kohta 15.

Tulkki kehittää jatkuvasti ammattitaitoaan.

Tulkin ammattitaitoon kuuluu hyvän kieli- ja tulkaustaidon ohella tulkaustekniikan hallinta ja laaja yleissivistys. Tulkin on ylläpidettävä ja kehitettävä näitä taitoja aktiivisesti. Kielet muuttuvat ja kehittyvät yhteiskunnallisten muutosten myötä. Tulkki kehittää kielitaitoaan seuraamalla työkieltensä tiedotusvälineitä ja kulttuurielämää sekä osallistuu työkieliinsä liittyvään koulutukseen. Hän tekee myös jatkuvasti sanastotyötä (mm. uudet termit ja niiden vastineet). Tulkki kehittää tulkaustaitoaan osallistumalla tulkeille järjestettävään koulutukseen. Tulkaustaitoa voi myös kehittää itsenäisesti (tai yhdessä kollegoiden kanssa) tarkastelemalla omaa suoritusta esimerkiksi saadun palautteen avulla. Tulkki tunnistaa myös omat henkilökohtaiset rajansa. Hän huolehtii psyykkisestä ja fyysisestä



## LIITE 3, BLOGIN ALUSTUKSET

### Opinnäytetyön tarkoitus

Hei kaikki!

Olen neljännen vuoden viittomakielen tulkkiopiskelija ja teen opinnäytetyötä viittomakielen tulkkien ammattietiikasta. Olen kuullut puhuttavan, että säännöt olisivat vanhentuneita ja ne vaatisivat päivittämistä. Opinnäytetyöni tarkoituksena onkin selvittää viittomakielen tulkkien mielipiteitä siitä, millaisia säännöt ovat heidän mielestään. Vaatisiko ammattieettiset säännöt päivittämistä ja jos, kyllä niin millä tavalla niitä tulisi päivittää. Onko esimerkiksi Kelalle siirtyminen vaikuttanut joidenkin sääntöjen noudattamiseen. Työni tilaajana toimii Suomen Viittomakielen Tulkit ry.

Toivottavasti kaikki osallistuvat aktiivisesti keskusteluun. Keskusteluun voi osallistua joko nimettömänä tai omalla nimellä. Toivoisin kuitenkin, että kaikki keskusteluun osallistuvat käyttäisivät kaikissa kommentissaan samaa nimimerkkiä ja toisivat joko nimimerkissään tai kommentissaan esille, jos ei ole viittomakielen tulkki. Antoisaa keskustelua!

Viittomakielen tulkkien ammattietiikka löytyy alla olevasta linkistä:

<http://www.tulkit.net/viittomakielen-tulkit-suomessa/ammatti/viittomakielen-tulkin-ammattisaannosto/>

### Vaitiolovelvollisuus

1. Tulkki noudattaa ehdotonta vaitiolovelvollisuutta.

Miten esimerkiksi opiskelutulkkauksipaikoissa tulisi toimia? Onko kaikkien edun mukaista, että kyseisissä paikoissa käyvät tulkit voisivat keskustella opiskeluun liittyvistä asioista, esimerkiksi millaisia viittomia asiakkaiden kanssa on sovittu käytettävän, tai mitä asioita edellisillä oppitunneilla on käytetty. Käsittääkseni tällaisia asioita vaihdetaan jo tulkkien kesken, mutta ehdotonta vaitiolovelvollisuus kieltäisi tämän kaltaisen toiminnan.

### Jääviys

3. Tulkki ottaa vastaan toimeksiannon vain, jos hänellä on siihen tarpeellinen pätevyys ja jossa hän ei ole jäävi.

Kelan välitys voi laittaa tulkkauksilauksia suoraan tulkkien kalentereihin, kuinka helposti tulkit voivat jäädä itsensä? Millä perusteella itsensä voi jäädä, kuunnellaanko tulkkeja, jos he itse ovat sitä mieltä, että kokee taitonsa olevan riittämätön kyseiseen tilaisuuteen?

Kuinka hyvin asiaaikaat voivat arvioida tulkin jääviyden, jos he saavat tulkin nimen tietoonsa vasta edellisenä tai kyseisenä päivänä (sitä erikseen kysymällä)? (Esa Kalela, Etiikka tulkkauksilanteissa viittomakieli- ja kuulovammaisalalla, 2010)

### Valmistautuminen

6. Tulkki valmistautuu ajoissa ja huolellisesti tehtävänsä.

Annetaanko tulkeille mahdollisuus valmistautua tehtäviinsä huolellisesti, jos ne saattavat muuttua vielä edellisenä päivänä tai tulla vasta muutamaa tuntia ennen kyseistä tulkkauksilannetta?

### Itsestään selvää vai ei?

Osa säännöistä kuulostaa itsestään selviltä ja helposti noudatettavilta. Mutta onko asia näin? Tarvitseeko ammattietiikassa mainita, että tulkki osoittaa solidaarisuutta ammattikuntaansa kohtaan tai tulkki käyttäytyy toimeksiannon yhteydessä moitteettomasti? Ovatko nämä asiat itsestään selviä vai onko ne syytä mainita ammattieettisissä säännöissä?

### **Säännöt vai ohjeet?**

Pitäisikö ammattieettisten sääntöjen olla pikemminkin ohjeita vai tarvitaanko sääntöjä? Esimerkiksi Ruotsissa ja Englannissa viittomakielen tulkeilla ei ole eettisiä sääntöjä vaan ohjeita/suuntaviivoja.

### **Puutteita?**

Jos yleinen mielipide on se, että säännöt tulee säilyttää sääntöinä, niin puuttuuko säännöistä selkeästi jotain, mitä niissä tulisi mainita?

### **Sääntöjen noudattaminen**

Onko ammattietiikkaa helppo noudattaa? Tai onko siinä jotain joka aiheuttaa usein päänvaivaa ja mieltiskelyä, miten tilanne tulisi hoitaa sääntöjä rikkomatta?

### **Muuta?**

Tuleeko teille muuta mieleen liittyen ammattietiikkaan?

## LIITE 4, Virpi Thurénin haastattelu 7.2.2013

1. Asioimistulkkien ammattisäännöstöä ollaan päivittämässä?
  - Miksi?
2. Millaisia muutoksia on suunniteltu?
  - Miksi juuri sellaisia tai niihin kohtiin?
3. Milloin valmista päivitystä voi odottaa?
4. Mitä mieltä olet viittomakielen tulkkien ammattietiikasta?
  - Onko se hyvä sellaisenaan?
  - Mitä sille pitäisi tehdä?
  - Pitäisikö ammattisäännöstön olla enemmän ohjeistus?